

”Når du kender mig rigtig godt, så glemmer
du jeg ikke er dansker”

- Flygtninges kamp om anerkendelse i det danske
integrationssystem og samfund

Af:

Solvej Magdalena Stokholm

Studie nr.: 53712

Integreret kandidatspeciale

Kultur- og sprogødestudier og Psykologi

K2 - FS 2018, Roskilde Universitet

Vejledere:

Christian Groes Green, Kultur- og sprogødestudier

&

Rashmi Singla, Psykologi

Antal anslag:

179.937 anslag = 74,97 sider

ABSTRACT

In Denmark there is a special law of integration process, which every refugee and immigrant has to follow to obtain social support. Since the Government election in 2015, there has been a lot of regulations within this area. Regulations, which I will stress has resulted in inequality between this minority and the majority group has become bigger.

There has not been enough academical research combining the topics of refugees, integration and recognition and even less when it comes to experiences from refugees themselves. I therefore see a great importance for this study, combining Cultural Studies and Social Psychology.

This leads me to following research questions:

What significance has the experience of recognition towards refugees' involvement in the municipal integration program? – and how does the Danish integration system and alternative communities set the framework for refugees regarding the experience of recognition.

The questions are sought answered through critical theory research combining two field of empirical material, making out a two-part analysis. First the law of integration, and secondly narratives collected by interviews with five refugees. Refugees who have obtained residency within the last 3½ years. The second analysis is the one contributing the most towards new knowledge, because of its uniqueness. The first analysis though, is of great importance for the second one, because of the importance of its critical view upon the system within the viewpoint of Recognition Theory. The analysis theory is mainly based on *The Struggle for Recognition: Moral Grammar of Social Conflicts*, by Axel Honneth (2006). The methodological theory is mainly based on *The Life Story Interview*, by Robert Atkinson (1998).

The thesis concludes that the integration law, especially the regulations and the integration program, combined with the low wage of social support are restricting the refugees in social life and economic integration processes. The lack of recognition through the framework of the integration system does not prevent the refugees in following the integration program, because of the need of income. Alternative communities as volunteers and other kurdish people, has proven to be of great importance to the interviewees. Both to obtain the experience of recognition and because it has shown a positive influence on their involvement in the integrationsprogram.

The study furthermore found need of more research, looking into the internship procedures in the municipalities. This is due to the fact that the interviewees are expressing the feeling of being "stuck" while doing internship. It is shown that even after 9 months of internship, they are still not obtaining a regular job.

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	1
1.0 INDLEDNING OG PROBLEMFOMULERING	5
1.1 Afgrænsning og formål.....	6
1.2 Min faglige baggrund	7
1.3 Fremgangsmåde og opbygning	7
2.0 INTRODUKTION TIL FORSKNINGSFELTET	9
2.1 <i>Integration og Anerkendelse</i> som forskningstema	10
2.2.1 Anden relevant forskning.....	12
2.2 <i>Anerkendelse</i> , en begrebsafklaring	13
2.3 <i>Integration</i> , en begrebsafklaring	13
2.3.1 Andre begreber i relation til integration.....	14
2.3 Begrebet <i>flygtning</i>	15
3.0 VIDENSKABSTEORETISKE OVERVEJELSER.....	16
3.1 Abyssal thinking	17
3.2 Honneths hermeneutiske tilgang og kritiske teori	18
3.3 Epistemologiske spørgsmål.....	19
4.0 ANERKENDELSESTEORI(ER)	20
4.1 Axel Honneths anerkendelsesteori	20
4.1.1 De tre anerkendelsessfærer.....	21
4.2 Manglende anerkendelse	23
4.2.1 Tre former for ringeagt	23
4.3 Kamp om anerkendelse	24
4.4 Kritisk perspektiv på Honneths anerkendelsesteori	25
5.0 METODISKE OVERVEJELSER	26

5.1 Det narrative interview	27
5.1.1 Interviewprocessen.....	27
5.1.2 Ethiske overvejelser	29
5.1.3 Forskningsposition	30
5.2 Udvælgelseskriterier og adgang til felten	31
5.2.1 Sprogkunderskaber og sprogbarrierer – arabisk som fællessprog	32
6.0 FØRSTE ANALYSEDEL - Integrationssystemet	33
6.1 Velfærdsstaten og de politiske rammer for flygtninge.....	33
6.2 Integrationsloven - rammen for oplevelser af anerkendelse	35
6.2.1 Økonomisk integration	36
6.2.2 En beskæftigelsesrettet integrationsindsats	37
6.2.3 Politisk integration – Integration eller assimilation.....	39
6.3 Diskussion.....	42
6.3.1 Integrationssystemet som ramme for oplevelsen af anerkendelse	42
6.3.2 Assimilation og transnationalisme.....	43
6.3.3 Oversete- ikke italesatte faktorer	44
6.4 Delkonklusion.....	46
7.0 FELTEN- Præsentation af det empiriske materiale	47
7.1 At være kurder fra Syrien – et fælles udgangspunkt? – en historisk kontekst.....	48
7.2 Præsentation af fortællerne	49
8.0 ANDEN DELANALYSE – Fem flygtninges narrativer	51
8.1 <i>Der er respekt for menneskers rettigheder</i>	51
8.1.2 Målet om at opnå arbejde – en (u)mulighed.....	52
8.1.3 <i>Hvorfor har du ikke fortalt hvad der sker i Danmark?</i>	56
8.1.4 <i>Her er min familie gjort forbudt for mig</i>	57

8.1.5 <i>Du har ikke ret til at holde ferie</i>	58
8.2 Generalisering og forventning om gensidig respekt.....	58
8.3 Fællesskabernes betydning.....	61
8.4 De nære relationers betydning	65
8.5 Delkonklusion.....	66
9.0 DISKUSSION.....	68
9.1 Selvforsørgelse eller beskæftigelse.....	69
9.2 Refleksioner over teorivalg	70
9.3 Refleksioner over metodevalg	71
10.0 KONKLUSION.....	72
10.1 Integrationssystems rammer for oplevelsen af anerkendelse	72
10.2 Flygtninges oplevelse af anerkendelse i integrationssystemet	73
10.3 Alternative fællesskaber som ramme for anerkendelse	74
10.3 Teori- og metodes anvendelighed	75
10.4 Perspektivering	75
10.4.1 Forslag til ændringer i integrationssystemet	75
10.4.2 Forskningsforslag	76
LITTERATURLISTE	78

1.0 INDLEDNING OG PROBLEMFORMULERING

Integrationsemnet har aldrig været mere aktuelt end det er i dag, hvor ikke alene mange kæmper med at finde en ny tilværelse i livet som flygtning, men også samfundet, medierne og politikerne har meget stort fokus herpå og forsøger at finde ud af hvordan borgerforøgelsen bør håndteres. Antallet af regler og love for flygtninge og indvandrere øges og strammes og indvandrerdebatten virker til at opsluge mange andre vigtige samfundsemner og problematikker.

Min interesse og beskæftigelse indenfor området startede i 2005, inden integration var blevet et politisk- og samfundsmæssigt toptema, som det må siges at være i dag. Jeg har igennem årene indgået i mange forskellige slags møder med flygtninge, både privat, professionelt og uddannelsesmæssigt. Herigennem har jeg hørt mange fortællinger om glæder og frustrationer som deres møder med danskere, de danske systemer og samfund har tilvejebragt. Særligt deres fortællinger om oplevelsen af ikke at være anset som ligeværdige mennesker har skabt undren, og motiveret mig til at gå fagligt i dybden med anerkendelsesteori i konteksten af flygtninge i integrationsfasen¹. Fordi, hvordan hænger disse elementer egentlig sammen?

I et kritisk anerkendelsesteoretisk perspektiv, hvor anerkendelse ses som et universelt grundlæggende behov (Honneth 2006), kan der så være en sammenhæng mellem oplevelsen af anerkendelse og det at involvere sig i et integrationsforløb?

Jeg vil i specialet arbejde med denne problemstilling ud fra følgende problemformulering:

Hvilken betydning har oplevelsen af anerkendelse for flygtnings involvering i det kommunale integrationsprogram? - Og hvordan danner henholdsvis det danske integrationssystem og alternative fællesskaber rammen for oplevelsen af anerkendelse?

Fokusset på anerkendelse er et udtryk for, at jeg ser potentiale i denne tilgang i mellem menneskelige relationer og møder, som også professionelle indenfor integrationsområdet vil kunne arbejde videre med.

Med henblik på at besvare problemformuleringen vil jeg arbejde med en todelt analyse, hvor min primære analyseteori tager udgangspunkt i Axel Honneths anerkendelses teori om *Kamp om*

¹ Uddybning af begrebet kommer i kapitlet Introduktion til forskningsfeltet

anerkendelse (2006). Min empiri består af integrationsloven, som jeg vil lave en tekstanalyse af i første analysedel. Samt fem flygtninges narrativer, udarbejdet gennem semistrukturerede interviews, primært inspireret af Robert Atkinsons metodeteori om Livshistoriefortællingsinterviewet (*The Life Story Interview*, 1998). Analysen af denne empiri vil blive tilgået i anden analysedel.

1.1 Afgrænsning og formål

Formålet med specialet er at kunne bidrage med viden om flygtninges oplevelser af anerkendelse, i forbindelse med deres integrationsproces, samt at give et kritisk samfundsteoretisk perspektiv på integrationssystemets rammer. Derudover finder jeg det væsentligt at åbne op for muligheden for at flygtninges oplevelser af anerkendelse, som motivation for involvering i et integrationsprogram, ikke nødvendigvis er begrænset til oplevelsen af anerkendelse i mødet med integrationsinstanser, eller en anerkendende lovgivning. Men derimod også kan være i sammenhæng med oplevelsen af anerkendelse fra andre fællesskaber. Derfor vælger jeg at inddrage dette som en del af undersøgelsesfeltet.

Specialets empiriske fokusområde inddeles i to niveauer: Et samfundsniveau som udgør lovgivning på flygtninge- og integrationsområdet, og et individniveau, som består af flygtninges narrativer om oplevelser af anerkendelse i forbindelse med deres integrationsproces i Danmark.

Relevansen af første fokusområde er at det giver indsigt i et af de grundlæggende betingelser som kommunerne skal tilrettelægge integrationsprogrammer- og forløb efter. Integrationsloven kan anses for at være et minimumskrav, som kommunerne skal efterleve, hvor alt andet er tilvalg for de enkelte kommuner. Disse grundbetingelser er således også det der udgør konteksten, som nyankomne flygtninge skal forholde sig til og aktivt være en del af.

Specialets andet fokusområde er den del som jeg anser for kernen i specialet, da det er her specialet især vil kunne bidrage med ny viden. Viden om flygtninges erfaringer med systemet, som tit overses i forskning og i offentlige debatter, hvor der ofte tales "om flygtninge" i stedet for "med flygtninge".

Kommunerne og de offentlige instanser kan hævdes at udgøre et mellemniveau, som jeg vil berøre i det omfang det er relevant for de to andre niveauer.

1.2 Min faglige baggrund

Flygtninge- og integrationsområdet er mit store interessefelt, og er årsagen til mine uddannelses- og beskæftigelsesvalg har ligget her indenfor siden 2005. Jeg har både erfaring fra det pædagogiske arbejde med flygtningebørn fra en kommunal institution. Indsigt i samfund og den mellemøstlige verdens sprog og kultur via min bacheloruddannelse i Arabisk- og islamstudier og Sociologi. Samt kendskab til flygtninge og asylsystemet igennem mine godt 6 års tilknytning til Røde Kors Asylafdeling, hvor jeg har haft forskellige arbejdsfunktioner, samt været i forskellige afdelinger. Derudover har jeg været frivillig, igennem en del år, som blandt andet mentor og senest som kontaktperson for en flygtningefamilie i integrationsfasen. Privat har jeg venner som jeg har fulgt og støttet i deres integrationsproces, som ny i Danmark. Jeg har således fulgt mange flygtninge efter deres ankomst til Danmark, både under asylfasen og i integrationsfasen, samt stor faglig indsigt i området. Jeg har således en bred base at tilgå dette speciale med. Jeg vil på baggrund af min profession særligt være opmærksom på min position, samtidig med jeg vil udnytte denne indsigt og mine kvalifikationer i specialet.

1.3 Fremgangsmåde og opbygning

Nedenfor vil jeg kort præcisere hvordan jeg vil redegøre, analysere og diskutere i de forskellige kapitler i opgaven, for til sidst at kunne besvare problemformuleringen.

Specialet indledes med en *Introduktion til forskningsfeltet*. Da forskningsfeltet indenfor integrations- og flygtningeområdet er meget bredt, vil jeg her præcisere hvilket område specialet befinder sig indenfor. Dette vil jeg gøre ved at introducere nogle udvalgte studier på området, som jeg finder væsentlige bidrag til feltet. Kapitlet giver således indsigt i hvordan specialet på nogle punkter lægger sig indenfor et kendt område, og på andre punkter skiller sig ud og derved kan bidrage med ny viden. Jeg vil desuden introducere de vigtigste begreber *anerkendelse*, *integration* og *flygtning*.

Kapitlet *Videnskabsteoretiske overvejelser* har til formål at introducere den tilgang til viden- samt den videnskabsteoretiske position, der vil komme til udtryk i specialet gennem arbejdet med Honneths anerkendelsesteori. Jeg vil desuden, med Santos teori om *Abyssal Thinking* (2007), inddrage et kritisk perspektiv på den moderne traditionelle vestlige måde at tænke viden på. Jeg finder det relevant at inddrage, da han i sin teori har en vigtig pointe om, at *Abyssal thinking*

skaber en grøft mellem vestlig og ikke-vestlig viden, og derved mellem kategorierne "dem" og "os".

I teorikapitlet, *Anerkendelsesteori(er)* vil jeg kort introducere til anerkendelsesbegrebet som forskningstema, hvorefter jeg vil redegøre for- og diskutere Honneths anerkendelsesteori. Afslutningsvis vil jeg i kapitlet komme med et kritisk perspektiv på teorien. Formålet er at klarlægge de analytiske begreber relateret hertil, som jeg vil anvende i analysekapitlerne.

Kapitlet *Metodiske overvejelser* præsenterer, hvordan jeg vil tilgå felten med udgangspunkt i kvalitative metoder, med særligt fokus på det individuelle interview i forbindelse med udarbejdelsen af det empiriske materiale. Atkinson beskriver sin teori som værende særlig egnet til at lave dybdegående studier af individuelle liv, hvor den subjektive virkelighed, er det vi søger (1998). Jeg ser således metoden som velegnet til udarbejdelsen af empiri til dette speciale, da det giver god mulighed for at besvare min problemformulering. Jeg vil i kapitlet endvidere inddrage etiske overvejelser, min forskningsposition, udvælgelseskriterier. Samt et afsnit om sprogkunderskaber- og barriere som jeg i løbet interviewprocessen, blev opmærksom på var relevant at inddrage.

Første delanalyse vil omhandle hvordan integrationssystemet danner grundlaget for flygtninges oplevelser af anerkendelse. Kapitlet inddeles i to overordnede afsnit, et analyse- og et diskussionsafsnit. I analyseafsnittet vil jeg først kort komme ind på den overordnede kontekst og de politiske rammer som flygtninge i Danmark indgår i. For derefter at gå i dybden med integrationssystemet ved primært at lave en tekstanalyse af integrationsloven. I diskussionsafsnittet vil jeg, med teorier om integration og anerkendelse diskutere elementerne fra analysen, for herigennem at tage et samfundskritisk perspektiv på integration som et politisk projekt. I afsnittet vil jeg desuden inddrage teorier om integrations- og tilpasningsprocesser med det formål at nuancere, uddybe og diskutere nogle af de psykosociale processer der berøres igennem integrationslovgivningen. Formålet med kapitlet er at give et samlet indblik i hvordan det danske integrationssystem, fra et teoretisk udgangspunkt og gennem Honneths anerkendelsesteori, kan hævdes at danne rammen for flygtninges oplevelse af anerkendelse. Dette vil desuden give et indblik i den sociale kontekst flygtningene befinder sig i, i den første tid de er i Danmark. Kapitlet afsluttes med en delkonklusion.

I kapitlet *Felten* vil jeg introducere min empiri og de fem personer som har medvirket i interviewene, for at give en grundlæggende idé om, hvem de medvirkende er. Jeg vil endvidere inddrage et afsnit om deres fælles historiske kontekst, da de alle drager referencer her til i løbet af interviewene.

Anden delanalyse vil omhandle de interviewedes oplevelser af anerkendelse og hvordan forskellige fællesskaber har indvirkning på flygtninges involvering i det kommunale integrationsprogram. For at komme frem til besvarelsen på problemformuleringen, ser jeg det væsentligt først og fremmest at undersøge hvad anerkendelse betyder for de personer jeg har interviewet og fra hvem anerkendelse og det modsatte opleves at have betydning. Dette vil jeg gøre ved at inddrage analysen i de tre anerkendelsessfærer som Honneth arbejder med (2006), velvidende at sfærerne overlapper hinanden. Under hver sfære vil jeg komme ind på det generelle og fremhæve enkeltpersoners særegne fortællinger. Jeg vil starte med den retslige sfære, da det primært er denne jeg har beskæftiget mig med i første delanalyse, og til sidst inddrage privatsfæren. På denne måde bevæger analysen sig fra de ydre rammer, til de sociale større fællesskaber til det mere individuelle niveau.

I *Diskussionskapitlet*, vil jeg diskutere resultater af- og sammenhænge mellem de to analysekapitler. Derudover vil jeg komme med vurdering og kritik af min metodiske- og teoretiske tilgang.

I *konklusionen* vil jeg sammenfatte mine resultater fra analysen og diskussionen med problemformuleringens spørgsmål, for på den måde at konkludere specialets endelige resultater. Jeg vil endvidere vurdere specialets fremadrettede brugbarhed og betydning.

I *perspektiveringsafsnittet* vil jeg, på baggrund af specialets resultater, give mit bud på forslag til videre forskning, samt forandringsforslag til integrationsområdet.

2.0 INTRODUKTION TIL FORSKNINGSFELTET

I nedenstående præsenterer jeg nogle af de bidrag til forskningsfeltet som jeg anser for at være nogle af de væsentligste bidrag i forbindelse med specialets problemfelt, som er der hvor de to hovedbegreb og temaer *integration* og *anerkendelse* har en berøringsflade.

Forskningsfeltet er et krydsfelt af mange felter som har temaerne "*integration* af flygtninge" og "oplevelsen af *anerkendelse*"- eller anerkendelse, tilpasningsprocesser og migration til fælles. Hvordan feltet er et krydsfelt mellem forskellige forskningsfelter bliver tydeligt i specialet, hvor jeg blandt andet inddrager forskningslitteratur fra det socialfilosofiske- og samfundsvidenskabelige område med undertemaer som kultur- og migrationsforskning. Herunder forskningsfeltet for social- og interkulturel psykolog med undertemaer som akkulturation, identitet og transnationalisme. Anerkendelse som forskningstema vil jeg komme nærmere ind på i teoriafsnittet.

2.1 *Integration og Anerkendelse* som forskningstema

Integration af flygtninge- og indvandrere som forskningstema i Danmark, er ifølge Olwig opstået ca. 20 år efter arbejdsmigrationen i 1970'erne. Som følge af at migranterne ikke kun blev midlertidigt i Danmark, som forventet, men valgte at slå sig ned og få deres familier hertil. Da dette, ifølge Olwig, skabte en negativ stemning overfor migranterne, hvor udlændinge blev forbundet med et socialt problem, der ses som en byrde for velfærdsstaten og samfundet. (Olwig 2007, 20). Anerkendelse som forskningstema indgår i forskellige fagområder, og ofte med en normativ tilgang². Specialet her hører til indenfor feltet af det social- og samfundsvidenskabelige, samt social-psykologiske område.

Litteratursøgning indenfor forskningsfeltet med integration, flygtninge og anerkendelse som søgeord, har været vanskelige. Det har ikke været muligt at finde grundforskning med alle tre begreber inkluderet. Til gengæld findes der rigtig meget forskning indenfor hvert enkelt af temaerne, hvilket kan ses som et udtryk for at begreberne, eller temaerne, er forsket meget i hver i sær, og at der er færre der har kombineret dem. Forskningsfeltet kan således på den ene side ses som meget bredt, da det går på tværs af mange forskningsfelter, og på den anden side som mangelfuldt når det kommer til anerkendelse i forbindelse med integrationssystemet og flygtninge i Danmark. Jeg betragter dette som en mulighed for at bidrage med ny viden. Jeg vil dog

² Det pædagogiske og socialpædagogiske felt er det område hvor anerkendelse har været mest anvendt, herunder er "anerkendende pædagogik" et stort tema. Desuden indgår det ofte i forbindelse med ledelse og kommunikation. Her er det for eksempel i forbindelse med temaer som "anerkendende ledelse" og "den anerkendende samtale"

understrege at jeg ikke er den første der har set behovet for- eller manglen på forskning indenfor området. Der er nogle studerende før mig der har taget emnet op. Ofte indenfor socialrådgiveruddannelsen, men også på forskellige andre bachelor- og kandidatuddannelser. Desuden er der et nærliggende nyere studie som hedder: *Integration. Dynamikker og dømmekraft* (red. Marco Goli & Bent Greve 2016). Studiet indbefatter også anerkendelsesteorier, men anvender begrebet "udlændinge" og ikke flygtninge. Flygtninge er naturligvis også udlændinge, men det er ikke nødvendigvis gældende omvendt. Jeg finder det relevant at fokusere på flygtninge, adskilt fra øvrige i et integrationstema, da udlændinge der ikke har flygtningestatus har nogle helt andre livsvilkår i kraft af deres historie. Studiet er et tiltrængt af slagsen, da det er det eneste dybdegående studie der kombinerer anerkendelse, integration og udlændingetemaerne i en større helhed. I dette studie indgår også en nærliggende artikel med fokus på asylansøgere. Artiklen hedder "Anerkendelse af asylansøgere i Danmark" og er skrevet af Jenny C. T. Larsen (2016). Hendes fokus er på asylansøgeres møde med rets- og velfærdsstaten Danmark, integration og anerkendelse samt inddragelse af Axel Honneths og Baumanns anerkendelsesteorier. Der er særligt to vigtige pointer i hendes artikel. For det første stiller hun spørgsmål til, hvorvidt integrationssystemets rammer giver flygtninge tilstrækkelig muligheder for at realisere sig selv, i henhold til de potentialer de har med sig fra deres oprindelsesland. I form af for eksempel at gøre brug af medbragt uddannelses- og erhvervs erfaring (Larsen 2016, 49). Derudover pointerer Larsen at man ikke kan "diskutere anerkendelse uden også at tage diskussionen om anerkendelsens grænser" (ibid., 54). Med dette henviser hun til at det typisk er grænserne der diskuteres i en politisk diskussion af integration, hvormed anerkendelse begrænses (ibid.).

Da der ikke er lavet yderligere grundforskning med alle tre temaer inkluderet, nævner jeg her nedenfor to af de, efter min mening, væsentligste bidrag fra andre studerende. Den første er en bacheloropgave fra Socialrådgiveruddannelsen Metropol *Flygtningefamiliers oplevelse af anerkendelse under integrationsperioden* (Simonian og Lauridsen 2013). Fokusområdet er her flygtningefamiliers oplevelse af anerkendelse i relation til familieeksperterne de er tilknyttet, samt denne relations betydning for familierne i forhold til deres situation. Undersøgelsen er interessant fordi den giver et indblik i at der er en sammenhæng mellem oplevelsen af anerkendelse fra "systemet" og flygtninges trivsel. Hvilket understreger vigtigheden af også at undersøge om arbejdsparate flygtninge der ikke nødvendigvis er berettiget til ekstra

understøttende indsatser som familiekonsulenter, også påvirkes af anerkendelse fra deres omgivelser i hverdagen.

Et andet interessant bidrag er en nyere specialeafhandling i faget "Peace and Conflict transformation" fra Norge med titlen *Integration from the bottom-up: Using recognition to Understand the Relations between Norwegians and Refugees* af Miguel Jacque (2017). Jaques formål er at undersøge om lokales interaktion med flygtninge, igennem et frivilligprojekt, kan være med til at ændre på fastlåste fortællinger om flygtninge i Norge. Samt undersøge, hvordan sådanne programmer kan bidrage til positive mellem menneskelige relationer (13). Jaque baserer sit speciale på et studie af det norske Røde Kors program for flygtninge, samt interviews med flygtninge og lokale nordmænd. Det interessante ved denne undersøgelse er at den fokuserer på det sociale fællesskab igennem en frivillig platform, som en vigtig faktor for bedre integration. Et fokus der åbner op for at anerkendelse ikke alene er noget der skal foregå mellem flygtning og integrationssystemet, men netop også fra øvrige borgere.

Der er desuden lavet forskellige rapporter indenfor integrationsområdet som har til formål at vurdere de kommunale integrationsindsatser, som jeg ikke vil komme nærmere ind på.

2.2.1 Anden relevant forskning

Ved at udvide søgningen efter faglitteratur indenfor forskningsfeltet til blot at indeholde et af kernebegreberne, er det typisk at disse temaer går igen: identitet, kultur, sociale processer, og en økonomisk og juridisk dimension. Dette gælder både i forhold til temaet integration af flygtninge samt anerkendelse. Her nedenfor vil jeg kort nævne noget af den forskning jeg vil inddrage i specialet, og derudover nævne et meget væsentligt og nyt bidrag til forskningen.

I specialet vil jeg blandt andet inddrage elementer fra disse forskellige væsentlige bidrag: *Billeder på integration* af Margit Petersen og Stine Puri 2012, *Integration – Antropologiske perspektiver* red. af Karen Fog Olwig 2007 og *Interkulturel psykologi* red. af Julio Arenas 1997. Derudover artiklerne "Indvandringen og de svære begreber" af Garbi Schmidt 2016, "Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration" af Nana Glick Schiller 1992, "Acculturation: Living successfully in two cultures" af John W. Berry 2005, "Decolonizing Moves – Beyond Eurocentric Culture, Narrative, and Identity" af Sunil Bhatia 2017, samt "Anerkendelse af hvem og

for hvad? – et minoritetsperspektiv” af Lise Galal 2006. Jeg vil ikke redegøre for disse, men blot nævne dem her for at anerkende dem som relevante bidrag for forskningsfeltet.

Ditte Krogh Shapiros Ph.d. afhandling *Familieliv på flugt: Syriske familiers oplevelser af brud og genskabelse af hverdagsliv i Danmark* er et helt nyt bidrag fra 2017, som giver et vigtigt indblik i, hvordan flygtninges liv kan være meget komplekse. Hvordan de på én gang skal leve med opbrud, tab, traumer, afsavn af familie, land og livet før krigen. Og samtidig skal forholde sig til alt det nye og skabe nye relationer, og en ny tilstedeværelse i Danmark. Hun beskriver, hvordan flere af familierne, i hendes undersøgelse føler det som en afmægtigende proces, hvor det kan være svært ikke at give op. Hun peger endvidere på at imødekommenhed og lokale deltagelsesmuligheder eller oplevelser af at blive afvist i skolen og lokalområdet, har betydning for familiers handlemuligheder og befindende. (2017)

2.2 *Anerkendelse*, en begrebsafklaring

Jeg vil i det følgende introducere til hvilken tilgang jeg tager til begrebet *Anerkendelse*.

Heidegren beskriver med udgangspunkt i Honneths teori, anerkendelse som et intersubjektivt begreb, der rummer et handlings- og interaktionsteoretisk perspektiv (2010, 9, 34). Anerkendelse er noget der udløses når man forholder sig til et andet menneske på en bestemt måde, over en kortere eller længere tid, og kan således hævdes at have et forandringsperspektiv idet anerkendelse kan forværres eller forbedres. Ringeagt kan forandres til respekt, og anerkendelse kan blive til ligegyldighed (ibid., 10). Med udgangspunkt i Honneths anerkendelsesteori, opfattes anerkendelse desuden som et universelt grundlæggende behov, som har en stor betydning for det enkelte menneskes udvikling af en identitet (Honneth 2006, 8). At blive ringeagtet, eller krænket har således en negativ indvirkning på det enkelte menneskes identitet. Ringeagt kan ifølge Honneth endvidere motivere til en kamp om anerkendelse, hvormed anerkendelse i bedste fald kan opnås (ibid.). Begrebet har således både et individuelt identitetsteoretisk perspektiv og et samfundsteoretisk perspektiv, som jeg vil komme nærmere ind på i teorikapitlet.

2.3 *Integration*, en begrebsafklaring

Integration af flygtninge og udlændinge anses oftest for at handle om kulturelle forandringsprocesser (akkulturation), inspireret af John W. Berrys teori om, hvordan akkulturation

kan foregå. Akkulturationsprocesser som han nævner udover integration, er assimilation, segregation og marginalisering (2005, 604-606). Dog vil jeg hævde at integration handler om mere end kulturel integration, og at Berrys teori er en forsimplet tilgang til integrationsprocesser. Derfor vil jeg endvidere inddrage Sunil Bhatias kritik af Berrys teori, som pointerer vigtigheden af også at inddrage de hybride fortællinger der opstår igennem det han kalder "moving and mixing" – eller "transmigration" (2001, 2).

Begrebet indbefatter også en social, juridisk og økonomisk integration samt identitetsspørgsmål, da der forud for integrationsperioden har været et opbrud, idet flygtninge er kommet til Danmark som følge af tvungen migration, som jeg vil komme yderligere ind på i afsnittet 6.3.3: Oversete- og ikke italesatte faktorer. De tilpasningsprocesser en person således skal gennemgå, må således indbefatter alle aspekter af vedkommendes liv. Integration kan i dette henseende, overordnet anses for et begreb eller fænomen, hvori der er mange sociale processer, som også Olwig samt Petersen og Puri omtaler integration (Olwig 2007, 21, 23, Petersen og Puri 2012, 13). Af analytiske temaer der, i forbindelse med integration som et socialt fænomen, i forskningen går igen er: identitet, kultur, sociale processer, og en økonomisk og juridisk dimension. Inddragelse af relevant forskning indenfor dette kommer særligt i spil i første delanalyse.

Integration af flygtninge i Danmark, indgår derudover i en mere overordnet kategori om integration af udlændinge. Ifølge Garbi Schmidt er begrebet et meget "politiseret og politiserende begreb i den offentlige debat" (2016, 14). Hermed henviser hun både til, hvordan integration indgår i den offentlige debat, men også i allerhøjeste grad til, hvordan integration er blevet et politisk projekt. Det kommer blandt andet til udtryk gennem integrationslovgivning, hvor udlændinge blandt andet i den første tid i Danmark skal følge et bestemt integrationsprogram. Jeg skildrer i det følgende således mellem integration som et politisk projekt og integration som et analytisk psykosocialt fænomen.

2.3.1 Andre begreber i relation til integration

Integrationssystemet: referer til de fastsatte lovgivninger indenfor området samt de, der skal formidle og forvalte disse lovgivninger. Det kan være kommunen, sprogskolen og praktik- og arbejdspladsen. Herunder socialrådgivere, jobkonsulenter, undervisere og arbejdsgivere.

Integrationsfasen: Refererer til den periode, hvor flygtningen er tilknyttet det kommunale integrationsprogram. Et integrationsforløb starter umiddelbart efter registreringen i systemet er faldet på plads. For asylansøgerens vedkommende er det når vedkommende har fået accepteret ansøgningen om asyl og er overgået til den respektive kommune. For den familiesammenførte er det når vedkommende er registreret og har fået sit Cpr. Nummer. (Udlændinge- og integrationsministeriet 2017a & 2017b)

Integrationsfasen er beregnet til at vare indtil vedkommende er blevet selvforsørgende og har bestået et sprogskole forløb der er beregnet til at vare tre år. Perioden kan udvides til fem år eller indskrænkes, alt efter hvor hurtigt målet nås. Så længe integrationsprogrammet følges modtages integrationsydelse. (Udlændinge- og integrationsministeriet 2017b, Regeringen 2015)

Integrationsprogram: I integrationsloven beskrives det, at kommunen har ansvaret for flygtningen imens de indgår i integrationsfasen, og hermed ansvaret for at de skal integreres hurtigst muligt. Kommunen skal fastsætte et integrationsforløb på et år som udlændingen skal gennemføre hurtigst muligt. Et sådant program indeholder kompetencescreening, helbredsundersøgelse, samt skole- og beskæftigelsesrettet plan. Programmet indebærer aktivering og kontrol af fremmøde. Møder vedkommende ikke i skole/praktik sanktioneres ved at ydelser fratrækkes for pågældende dag(e), på lige fod med borgere på kontanthjælp. (Udlændinge- og integrationsministeriet 2017b, kapitel 4, Regeringen 2015)

Integrationsydelse: Integrationsydelse er en pendant til kontanthjælp, men målrettet udlændinge der har været i Danmark i mindre end 7 år (Udlændinge- og integrationsministeriet 2018). Ydelsen er lavere end kontanthjælp, og den som modtager integrationsydelse, har "både pligt til at deltage i integrationsprogrammet og stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Hvis en udlænding ikke lever op til disse forpligtelser, kan der trækkes i integrationsydelsen" (Udlændinge- og integrationsministeriet 2016).

2.3 Begrebet *flygtning*

Eftersom specialet beskæftiger sig med flygtninge vil jeg her specificere, hvad jeg mener når begrebet bruges.

Danmark skrev i 1954 under på FN's Flygtningekonvention a 1948, som er en universel erklæring

om menneskerettigheder. Heri står der blandt andet at ”mennesker uden forskel skal nyde grundlæggende rettigheder og friheder” (Udenrigsministeriet 1954).

Flygtningestatus i Danmark opnås typisk igennem en asylproces, hvor asylansøgeren efter gennemgang af grundlaget for asyl, gives en opholdstilladelse på baggrund af en bestemt paragraf. I Danmark skelnes der fra 2015, mellem flygtninge med konventionsstatus og beskyttelsesstatus. Beskyttelsesstatus giver som udgangspunkt en 1 årig midlertidig opholdstilladelse, hvorimod konventionsstatus giver 5 år (Udlændinge- og integrationsministeriet 2017, §7). Ved beskyttelsesstatus kan der endvidere først anmodes om familiesammenføring efter 3 år med opholdstilladelse (ibid., Lov nr. 102 af 3. februar 2016, Udlændingestyrelsen 2018a). De der kommer til Danmark via familiesammenføring, får ikke flygtningestatus, fordi de ikke har fået prøvet deres sag i asylsystemet. Dette betyder dog ikke at familiesammenførte ikke ér flygtninge, de har bare ikke fået anerkendelsen af flygtningestatus. Denne forskel er væsentlig at nævne her da jeg har interviewet to personer, som er kommet til Danmark som familiesammenførte. Jeg anser dem stadig for flygtninge, da deres baggrundshistorie er lig deres ægtefælle, som har søgt asyl i Danmark. I systemet skal de familiesammenførte ligesom deres ægtefæller, indgå i et integrationsprogram for udlændinge.

3.0 VIDENSKABSTEORETISKE OVERVEJELSER

Jeg vil i dette kapitel introducere den tilgang til viden- samt den videnskabsteoretiske position, der vil komme til udtryk i specialet gennem arbejdet med Honneths anerkendelsesteori. Jeg vil desuden, inddrage Santos' teori om *Abyssal Thinking* (2007), som er et bidrag udenfor den vestlige videnskabsteori.

I den vestlige videnskabstradition har der været et opgør med den oprindelige tanke om udelukkende at se naturvidenskaben som rigtig videnskab, hvor der i dag er en bredere anerkendelse af at også ”samfundsvidenskaberne og humanvidenskaberne er videnskaber” (Søren Kjørup 2003, 9). Kjørup tilføjer at der herudfra også er opstået yderligere forskellige grene og tværgående discipliner (ibid., 10), hvor også den humanistiske samfundsforståelse fra Psykologi og Kultur- og sprogødestudier indgår. Det der kendetegner videnskabsteori, er ifølge Kjørup at man først og fremmest klarlægger de epistemologiske og ontologiske spørgsmål (ibid.). Inden jeg

kommer til dette afsnit, vil jeg dog først bringe et kritisk perspektiv på mit eget "vestlige" ståsted, med den generering af viden det indebærer.

3.1 Abyssal thinking

"Videnskab er mange ting", skriver Kjørup i sin kritik af traditionel videnskabsteori (2003, 9). Hvad han dog ikke nævner er at han udelukkende fokuserer på vestlig videnskab. Derved udelukker han implicit at videnskab også rækker udover disse grænser, hvilket er kernen i Santos kritik af den vestlige verdens tilgang til, hvad viden er. Med sin ikke-vestlige tilgang kan Santos inspirere til andre måder at forstå den viden der genereres i Vesten.

"[T]he understanding of the world by far exceeds the Western understanding of the World" (Santos 2007, 25). Med dette citat retter Santos sin kritik mod den moderne vestlige videnskabsforståelse, og argumenterer for at den ofte ignorerer den epistemiske og teoretiske mangfoldighed der er i verden. Denne vestlige tilgang til viden kalder Santos for "abyssal-thinking". Han bruger begrebet "the abyssal line", om den usynlige linje³ der skiller den vestlige viden, altså den "anerkendte" viden, fra anden viden som ignoreres, af vesten, og ikke anerkendes som relevant (ibid., 1-2). Santos fremfører, hvordan konsekvenserne ved "abyssal thinking", grundet den skæve magtfordeling, medfører en global social og kognitiv uretfærdighed for dem der ikke hører til på denne side (den vestlige side) af "the abyssal line". Og, hvordan dette kan medføre social eksklusion, idet de på den anden side af linjen, ifølge Santos ofte ses som "sub-humans", for hvem de globale rettigheder ikke nødvendigvis gælder (ibid., 10, 23-24). Ifølge Santos reproduceres "Abyssal-thinking", og er således ikke blot noget der eksisterede i kolonitiden (ibid., 23). Han understreger ligeledes, hvordan behovet for at trække linjen op forstærkes af blandt andet flygtninge der kommer til vesten. Dette kommer til udtryk ved reguleringer af - eller tilføjelser til love som medfører inddragelse af demokratiske rettigheder således at de ikke omfatter alle (ibid., 14-16). Hvilket jeg argumenterer for netop er tilfældet i Danmark med blandt andet forskellige særlove og regler for udlændinge og flygtninge. Disse vil jeg komme nærmere ind på i Kapitlet *Første delanalyse*. Santos teori om "Abyssal Thinking" er ikke

³ Denne linje er ikke en statisk eller klar defineret linje, men udgør en usynlig linje mellem det relevante på "denne side", og det andet.

blot kritisk, men også en normativ teori idet han understreger at der er et globalt behov for "post-abysal thinking". Hvor der eksisterer en global anerkendelse af forskellighed som kan danne grundlag for global retfærdighed for alle (ibid., 23). Han kalder dog denne tanke om et globalt samfund med en fælles "inter-knowledge", for en utopi, som kræver at vestlige tænkere først og fremmest skal erkende pluraliteten af, hvad der er viden (ibid., 28, 31). Han mener dog at dette, ideelt set kan opnås, ved at man sætter sig ind i anden viden, samtidig med man ikke glemmer sin egen (ibid., 31). Jeg vil med specialet her bestræbe mig på ikke at reproducere den moderne vestlige tilgang til viden blindt, hvorfor jeg inddrager denne og Bhatias ikke-vestlige vidensbidrag. Herigennem ønsker jeg at give mit bidrag til en mere pluralistisk forståelse af viden.

3.2 Honneths hermeneutiske tilgang og kritiske teori

For at uddybe det videnskabsteoretisk perspektiv som jeg arbejder ud fra, vil jeg her redegøre for, hvilket perspektiv Honneth tager udgangspunkt i.

Honneth placerer sig med sin anerkendelsesteori i en hermeneutisk og kritisk-normativ samfundsteori (Heidegren 2010, 14, 33).

Honneths *hermeneutiske* tilgang kommer til udtryk ved en bestemt opfattelse af mennesket, institutionerne og samfund. Ikke alene ud fra et tidsligt perspektiv, men ud fra en erkendelse af at vi "ser og forstår ud fra et perspektiv, som er formet af fortiden, og som bærer en interesse for fremtiden med sig." (ibid., 14). Denne måde at tolke forståelse på, hvor viden tillæres dialektisk gennem det man tidligere har lært ved at sætte det i ny sammenhæng og derved opnår ny belysning på gammel viden, tilhører den hermeneutiske forståelse og forklaringsmodel, om den hermeneutiske cirkel (Henry Egidius 2005, 217-219). Den hermeneutiske forståelse adskiller sig fra de to andre måder at tolke forståelse på ved at "sigte[...] mod at skabe indlevelse i en menneskelig, social og kulturel sammenhæng" (ibid. 2018).

Det normative kommer eksplicit til udtryk i Honneths målsætning for kamp om anerkendelse: at udarbejde grundlaget for en normativ samfundsteori (Heidegren 2010, 33). Implicit ligger det i hele grundlaget for hans teori om anerkendelse idet der ligger et "at der bør" være anerkendelse til stede, da det er et universelt grundlæggende behov som alle mennesker besidder. Med afsæt i denne normative tilgang til anerkendelse udleder han en "teori om moralsk motiveret konflikt og kamp" (ibid.), hvilket jeg vil komme ind på i næste kapitel. Som kritik til den normative tilgang, kan

det hævdes at den i sin natur ikke vil kunne tilfredsstille alle, da nogen skal fastsætte det normative, som således vil være på kompromis af nogen andres holdning.

Psykoanalysen kommer også til udtryk i Honneths tilgang til anerkendelse, idet han kobler nogle anerkendelsesprocesser til barndommen (Honneth 2003, 137-138). Han beskriver ligeledes, hvordan anerkendelse er et basalt behov for alle mennesker i mellemmenneskelige relationer, og mellem samfund og individ. Samt, hvordan manglende anerkendelse, opstået på baggrund af en konflikt mellem den forventede anerkendelse og, hvordan ens egen adfærd kan bevirke at anerkendelse ikke opnås (Honneth 2006, 8).

3.3 Epistemologiske spørgsmål

Epistemologi er oprindeligt en filosofisk teori der handler om "hvordan viden opstår, og hvordan det er muligt at forvisse sig om, at den viden, der opnås, er sand" (Egidius 2005, 142).

Den videnskabsteoretiske tilgang til dette speciale, er som nævnt tidligere, primært med udgangspunkt i den hermeneutiske tilgang til viden. Jeg vil derfor, ud fra denne teori, argumentere for at viden ikke kun omfatter én sandhed, i det den varierer alt efter, hvem der tolker denne viden, og hvornår den tolkes. Tolkes den for eksempel før eller efter anden viden er kommet til personen, vil denne viden variere efter dette, på samme måde som to forskellige personer vil opleve den samme viden forskelligt. Viden i denne forstand er altså relativ, men sand for den person lige her og nu, og kan godt være en del af et større billede, for eksempel en gruppe/et samfund der deler den samme sandhedsopfattelse. Narrativer i et interview kan således godt betegnes som sand viden, samtidig med at dette narrativ kan variere alt efter, hvornår og i hvilken sammenhæng den fortælles. Den adskiller sig således fra en positivistisk epistemologi, hvor man via observationer kan opnå sand og sikker viden (ibid., 440). Det erkendelsesteoretiske udgangspunkt jeg her fremfører, tager udgangspunkt i at jeg på den ene side mener der eksisterer en objektiv virkelighed, men at der på den anden side godt kan eksistere normative idealer, om for eksempel anerkendelse. Altså eksisterer der ikke en objektiv virkelighed der kan observeres, men der kan godt eksistere subjektive virkeligheder, med behov der er universelle. Jeg vil dog påstå at graden af behovet for anerkendelse og det der opleves som det modsatte varierer fra menneske til menneske. Individet skal således ses i et historisk tidsperspektiv, med forudgående forandrings- og udviklingsforløb. Hvilken metodeteoretisk tilgang jeg vil tilgå

empirien med vil jeg komme ind på i kapitlet Metodologiske overvejelser, her blot nævne at det epistemologiske perspektiv, går i tråd med den narrative tilgang.

4.0 ANERKENDELSESTEORI(ER)

De seneste tre årtier har begrebet anerkendelse for alvor vundet indpas som forskningstema. Særlig har Charles Taylors teori om anerkendelsespolitik og Honneths teori om *Kamp om anerkendelse*, haft indflydelse herpå og bragt anerkendelsesbegrebet på dagsorden i især socialfilosofiske og samfundsvidenskabelige diskussioner (Heidegren 2010, 8). Årsagen til at anerkendelsesbegrebet i denne tid er særlig populær er ifølge Willig, at "begrebet i særlig grad indfanger de udfordringer, som vor tids moderne samfund står overfor" (ibid., 7). Honneth og Taylor er dog ikke de første eller eneste der har arbejdet med begrebet anerkendelse. I vestlig videnskabsteori introduceredes begrebet første gang i 1800-tallet i forbindelse med den tyske idealisme, af to filosoffer: Fichte og Hegel. Siden har en del andre teoretikere arbejdet med begrebet indenfor henholdsvis en psykologisk- og sociologisk kontekst (Heidegren 2010, 8,15-24). Således hører temaet også hjemme i et klassisk sociologiske og socialpsykologiske forskningsfelt, som blandt andet Honneth har videreudviklet sin anerkendelsesteori ud fra.

4.1 Axel Honneths anerkendelsesteori

Honneths *Kamp om anerkendelse- Sociale konflikters moralske grammatik* (2006) anses for at danne fundament for en ny normativ samfundsteori. En teori om hvordan der kæmpes om anerkendelse, motiveret af et behov for anerkendelse og intersubjektiv gensidighed. Modsat en tidligere teoretisk model som ifølge Willig, handlede om en kamp om selvopretholdelse, motiveret af egocentriske interesser og ærgerrighed (Honneth 2006, 7-8). Honneths formål med anerkendelsesteorien er at kunne begrunde sin samfundskritik (ibid., 7). Dette gør han ved at præcisere de formelle forudsætninger for menneskets muligheder for selvrealisering, ved også i høj grad at fokusere på det der hindrer individet i at realisere sig selv (ibid., 7-8, 11).

Ifølge Honneth, dækker behovet for anerkendelse over flere ting. Det dækker over behovet for oplevelsen af autonomi (ibid., 12), altså selvbestemmelse og det at være herre over eget liv. Det dækker også over det at føle sig socialt betydningsfuld og ligeværdig med andre i en given gruppe, et fællesskab eller samfund (ibid., 14, 177-178), og at få følelsesmæssig opmærksomhed, kognitiv

respekt og social agtelse (ibid., 13). Desuden dækker det over et behov for at handlinger, præstationer og værdihorisonter, herunder også kulturelle, værdsættes af andre (ibid., 12). Honneths anerkendelsesteori har således både et identitetsteoretisk perspektiv og et samfundsteoretisk perspektiv, og tager udgangspunkt i et dialektisk forhold mellem individ og samfund. Han beskriver hvorledes der i stræben efter at få behovet for anerkendelse opfyldt kan opstå konflikter (eller kampe) i mødet mellem mennesker - kampe som i sidste ende er med til at drive samfundets udvikling (ibid., 8, 10). Samtidig har de rammer og betingelser som samfundet opstiller indflydelse på individets oplevelse af anerkendelse (ibid., 11-17).

4.1.1 De tre anerkendelsessfærer

Honneth inddeler anerkendelse i tre sfærer, eller former, for anerkendelse: den private, den retlige og den solidariske sfære. Disse dækker kulturelle, politiske og arbejdsmæssige fællesskaber, og hver sfære følges endvidere af tre former for forhold til sig selv: Kærlighed, respekt og solidaritet (ibid., 11). Det gode forhold til sig selv påvirkes af graden af anerkendelse eller oplevelser af det modsatte i de forskellige sfærer, og anses således for at være en forudsætning for opretholdelsen og udviklingen af et godt selvbillede og identitet (ibid., 174-180).

Anerkendelse i privatsfæren kan opnås gennem anerkendelse fra primærrelationer i privatlivet. Altså fra hvem man har stærke følelsesmæssige bånd med, som for eksempel venner, familie eller en partner. Herigennem kan kærlighed til en selv opnås. (Heidegren 2010, 34, Honneth 2006, 11) Betydningen af kærlighed til sig selv, beskriver Honneth som afgørende for at indgå i relationer med andre, idet det giver et psykisk fundament for, at man kan have tillid til egne impulser og behov (Honneth 2006, 11, 160). Dette sætter i sidste ende subjektet i stand til at udtrykke sig og respektere sig selv som én der kan deltage i såvel nære fællesskaber som samfundsmæssige forhold (ibid., 11).

Anerkendelse i den retslige sfære handler om opnåelse af anerkendelse i henhold til hvad man mener man har ret til. Det kan være i forbindelse med moralske- såvel som lovsikrede rettigheder (ibid., 12-14). Velfærdsstatens lovsikrede rettigheder som alle har positiv adgang til, viser en anerkendelse af at den enkelte selvstændigt evner at handle moralsk ansvarligt (ibid., 12). Feinberg uddyber hvordan der hersker en sammenhæng mellem den retlige anerkendelse og erhvervelsen af selvrespekt. Rettigheder medfører legitime sociale krav: det at have rettigheder

som gør at man kan "ranke sig som mennesker" og "føle sig på lige fod med andre", og kan være stolt (ibid., 161). Rettigheder gør det muligt at udvikle selvrespekt og handle på måder der af interaktionspartneren også opleves som positiv. Dette giver én en almen anerkendelse som "moralsk tilregnelig person" (ibid., 162), som kan resultere i selvrespekt eller agtelse. Honneth begrunder dette med at det giver en mulighed for at se sig selv som et ligeværdigt medlem af samfundet (ibid., 12). Samfundsmæssig respekt medfører at subjektet respekterer sig selv fordi vedkommende oplever at fortjene andres respekt (ibid., 160). At anerkende hinanden som retspersoner, handler ikke kun om at respektere på baggrund af evne til at orientere sig ud fra moralske normer. Det handler også om at besidde konkret egenskab som for eksempel at besidde nødvendig social levestandard (ibid., 158). Det er således ikke nok at have rettigheder, det er et behov at man har lige adgang til en god levestandard, da det ellers også påvirker den enkeltes selvfølelse.

Anerkendelse i den solidariske sfære, opnås ifølge Honneth gennem grupperelationer hvor der er en symmetrisk værdsættelse af hinanden. Relationer hvor deltagelse og positivt engagement endvidere bliver anerkendt, og hvor følelsen af at man er positiv bidrager til gruppen eller samfundet opnås. (ibid., 12, 173) Dette bevirker at man værdsætter sig selv som medlem af et solidarisk fællesskab (ibid., 12).

"Hvorvidt et samfund kan karakteriseres som solidarisk i Honneths forstand, afhænger af om det er i stand til at integrere borgernes forskellige værdihorisonter, præstationer og færdigheder", skriver Willig (ibid., 13). Hvilket kan hævdes at være svært at realisere idet værdihorisonter, ifølge Honneth, "principielt er åbne for fortolkning" (ibid., 173), hvor det er samfundets etiske idealer der bestemmer hvad der i en gruppe eller et samfund opfattes som social værdi, og er historisk variabel (ibid., 165). I dette perspektiv, kan social værdi som for eksempel normer og traditioner, både ændre sig over tid i det enkelte samfund, samtidig med der kan være forskelle samfund og grupper i mellem.

Forskelle mellem kollektive- og individualiserede værdisystemer, kan ifølge Honneth, give anledning til spændinger grundet behov for sekundært fortolkningspraksis og behov for konkretisering (ibid., 169). Dette kan medføre at minoritetsgrupper som ikke nødvendigvis ser de dominerende individualiserede anerkendelsespraksisser som det endegyldige og mest meningsfulde værdisæt, tager kampen om anerkendelse. I et stadig mere multikulturelt samfund

som i dagens Danmark er denne bevidsthed om sociokulturelle forskelle i betydningen af anerkendelse væsentlig at have med for at forstå de kampe der kan opstå i mødet mellem mennesker. Pointen med at forventningen om anerkendelse netop hænger sammen med de normer og værdier der hører til en gruppe eller et samfund, hænger netop sammen med de forventninger den enkelte har i mødet med andre mennesker. I sidste ende har dette indflydelse på hvad der opleves som anerkendelse og det modsatte.

4.2 Manglende anerkendelse

Ifølge Honneth kan man miste sit positive forhold til sig selv hvis anerkendelse, følelsesmæssig opmærksomhed, kognitiv respekt og social agtelse ikke er tilstede, eller hvis krænkelser og ringeagtserfaringer er til stede (ibid., 13). Hvad der kan opleves som krænkelser, er der ifølge Honneth ingen grænser for (ibid., 14), men kommer derimod an på den enkeltes oplevelse heraf. Ifølge Honneth opstår oplevelser af ringeagt og fornærmelse først og fremmest når man implicit kræver en anerkendende reaktion fra andre (ibid., 175). Dette krav hænger sammen med en forventningshorisont som er forud for - og leder handlingens udførelse. Hvilket kan skyldes det værdisæt man har, som blev nævnt i foregående afsnit. Ifølge ham kan forventninger i forbindelse med rutinemæssig handlen medføre to forhindringer. Den ene er forventning om resultatorienteret succes, som kan føre til skamfølelse, hvis det ikke opnås. Og den anden er normative holdningsforventninger. Stemmer den anden persons reaktion, eller opfattelse af ens handlen ikke overens med det forventede kan det medføre en moralsk konflikt og indignation, der giver oplevelsen af ydmygelse. Denne følelsesmæssige spændingstilstand, kan dog opløses, når, eller hvis, man genvinder muligheden for aktiv handlen (ibid., 182-183). Nægtelse af anerkendelse kan betyde fornærmelse og nedværdigelse og kan give følelse af at man bliver forkert behandlet af andre med andre moralske værdier og kategorier. Dette kan betyde oplevelsen af krænkelser af dets intersubjektivt opnåede positive forståelse af sig selv (ibid., 175).

4.2.1 Tre former for ringeagt

Honneths anerkendelsesteori indeholder, tre former for ringeagt, som er inddelt efter grad af svækkelse af selvforhold ved manglende anerkendelse af identitet.

Den første er fysisk overgreb svarende til at være i privatsfæren da det er på individet selv. Det kan for eksempel være fysiske mishandling eller tortur, og beskrives som den mest elementære form

for nedværdigelse, hvor fysisk smerte forbindes med følelsesmæssig forsvarsløshed. Dette medfører ikke alene manglende tillid til sig selv, men også til verden generelt (ibid., 13, 176-177).

Den anden form: social udelukkelse hænger sammen med erfaringer af nedværdigelser i den retslige sfære hvor den enkelte eller en gruppes moralske ansvarlighed som rettighedsbærer ignoreres, og udsættes for krænkelser, bedrageri eller diskrimination (ibid., 13-14, 179).

Nedværdigelse kan for eksempel opleves ved udelukkelse af bestemte og eventuelt elementære rettigheder indenfor et samfund, som betyder at man ikke tillægges samme grad af moralsk tilregnelighed som øvrige samfundsmedlemmer (ibid., 175, 177-178). På samme måde kan oplevelsen af moralsk uretfærdighed, for eksempel i et kulturelt værdifællesskab, hvor en eller flere personer bliver ydmyget, krænket eller ringeagtet og hvor færdigheder og evner ikke længere nyder nogen anerkendelse, ligeledes skade selvværdsættelsen (ibid., 14). Fratagelse af rettigheder og social udelukkelse giver magtmæssig begrænsning af den personlige autonomi. Dette giver en følelse af "ikke at have status som fuldgyldig, moralsk ligeberettiget interaktionspartner", og resulterer i sidste ende i tab af selvrespekt. Man nægtes den kognitive respekt for ens moralske tilregnelighed. Hvad en "moralisk tilregnelig person" er ændres med retsforholdets udvikling (ibid., 177-178), og er således ikke statisk.

Den tredje form er: Kulturel nedvurdering hvor der udvises en negativ holdning overfor et individ/gruppes sociale værdi. Denne form hænger sammen med den solidariske sfære, og kan for eksempel være nedvurdering af individuelle eller kollektive livsformer, som vises ved fornærmelse eller nedværdigelse omkring ære, status og værdighed som en social værdifuld person. Konsekvensen af at ens levemåde ikke anses som værende af positiv betydning for fællesskabet, kan være mindsket selvværdsættelse (ibid., 178-179).

4.3 Kamp om anerkendelse

Mennesket er ifølge Honneth, ikke i stand til at reagerer følelsesneutralt på de tre ringeagtsformer (ibid., 184). Hvilket kan ses som en konsekvens af "menneskets konstitutionelle afhængighed af anerkendelse" (ibid., 180). Ud fra dette princip har Honneth som noget nyt indenfor anerkendelsesteori påvist hvordan oplevelsen af ringeagt kombineret med en erkendelse af, at det på uretfærdig vis er nægtet social anerkendelse, kan give motivationsmæssigt grundlag for social modstand som en kamp for anerkendelse (ibid., 176, 180). En negativ følelsesmæssig reaktion

giver således mulighed for at den tilføjede uret kan blive kognitivt tilgængelig og motivere til politisk modstand. Hvorvidt oplevelsen af ringeagt bliver til en modstandskamp eller ej, afhænger af om der i vedkommendes omverden findes en social bevægelse der kan artikulere vedkommendes politisk-moralske overbevisning (ibid., 184). Opstår en kamp om anerkendelse kan kampen, ifølge Honneth, gå to veje. Den kan enten indfri underskud af anerkendelse, eller hvis den ikke lykkes kan det medføre en række sociale patologier eller modstandskulturer.

Modstandskulturer, eller subkulturer er eksempler på alternative fællesskaber, der ikke nødvendigvis anerkendes af det dominerende samfund. Dannelse af modstandskulturer tolkes af Honneth som en slags kompensationskultur (ibid., 17), som opstår som følge af pres på negligerede grupper som er vist ulige rettigheder (ibid., 158). Herigennem kan sociale grupper, ifølge Honneth, finde alternative veje til opnåelse af "kompensatorisk respekt" (ibid., 166).

Modstandskulturer kan enten betragtes som væsentlige bidrag til den politiske debat, eller som en trussel mod den demokratiske kultur.

4.4 Kritisk perspektiv på Honneths anerkendelsesteori

I Honneths teori anses anerkendelse for at være en grundlæggende behov alle har. Han kommer også ind på hvordan værdisystemet for anerkendelse kan have sociokulturelle forskelle og variere mellem grupper og samfund. Jeg savner dog i Honneths teori nuancering i forhold til hvorledes ikke alle mennesker har lige behov for at få forskellige anerkendelsesformer opfyldt. Heidegren kritiserer, indirekte, noget tilsvarende idet han slår ned på at Honneths anerkendelsesteori er en "flerdimensionel og en tvetydig størrelse" (2010, 56). Med det henviser han til at mennesker er forskellige og det man vil anerkendes for er forskelligt. Man kan for eksempel ønske at blive anerkendt "for den man er (identitet), for sin (høje) moral, eller (store) magt" (ibid.). Jeg vil i analysen af min empiri være opmærksom på dette og se om de interviewede referer til en bestemt anerkendelsesform.

Spørgsmål om tro og religion udelades helt i Honneths anerkendelsesteori, hvilket jeg mener er en mangel, da religion udgør en vigtig del af identiteten for rigtig mange mennesker. Hans Raun Iversens, har samme observation og foreslår et fjerde behov, som tilføjelse til Honneths anerkendelsesteori: behovet for religiøs anerkendelse (2006). Jeg vil dog ikke inddrage det som en

fjerde sfære, men derimod inddrage religion og tro i den private sfære, såfremt det fremkommer relevant ved gennemgang af det empiriske materiale.

Honneth kommer ind på ringeagt og det i den retslige sfære ikke at have værdi, men uddyber ikke yderligere hvilken betydning det at "blive usynliggjort" har, hvilket jeg finder relevant at inddrage. Todorov skelner i hans teori om anerkendelse mellem det "ikke at blive agtet" og det at blive "ringeagtet eller foragtet". Ifølge Todorov er dét "ikke at blive agtet" det samme som at blive socialt usynliggjort, hvilket kan være mere ubehageligt end at blive direkte ringeagtet eller foragtet (Heidegren 2010, 29). I henhold til ham er "en andens had (...) ensbetydende med, at man er afvist og kan derfor bekræfte en følelse af at eksistere" (ibid.). Hvorimod hvis man ignoreres afkræfter det ens eksistens og det er således mere smertefuldt, end blive at udsat for åbenlys foragt.

Jeg vil i de to analyse kapitler have ovenstående for øje, og desuden være opmærksom på om der er andre elementer der udfordrer Honneths anerkendelsesteori, hvis i så fald vil jeg diskutere disse i diskussionskapitlet.

5.0 METODISKE OVERVEJELSER

I dette kapitel vil jeg, udover at redegøre for de metodiske overvejelser i forbindelse med udførelsen af det empiriske arbejde, også komme ind på overvejelser omkring det at interviewe nogen med anden sproglig baggrund end mig selv, og hvad dette har af betydning for interviewene. Desuden vil jeg redegøre for nogle af de etiske overvejelser jeg har gjort mig, da jeg ser det som grundlæggende, når et stykke forskningsarbejde har med mennesker at gøre. Derudover vil jeg introducere udvælgelseskriterierne og nogle af de overvejelser jeg har gjort mig herom. Formålet med kapitlet er at skabe gennemsigtighed mellem hvordan det empiriske materiale er tilvejebragt og de endelige narrativer, som jeg vil bruge i Anden analysedel.

Min metodiske forskningsstrategi er en kombination af induktiv og deduktiv. Induktiv idet jeg i data fra interviewene vil se efter sammenhænge og mønstre og heraf udlede en konklusion om hvordan det forholder sig med fænomenet anerkendelse. Dog vil jeg ikke påstå at betydningen af anerkendelse der gør sig gældende hos de jeg interviewer er universelle, men antyde at der kan være en tendens, og på den måde berøre det generelle som er et kendetegn ved induktion, hvor

man inducerer fra det partikulære til det generelle (Egidius 2005, 255). Den deduktive strategi kommer til udtryk ved at jeg forud for mit empiriske arbejde har arbejdet ud fra et teoretisk afsæt i forhold til de rammer informanterne befinder sig i, hvorfor jeg har en vis forventning om at de sociale betingelser for anerkendelse har en indvirkning på oplevelsen af anerkendelse (ibid., 97). Det er således ikke enten/eller i min undersøgelse, men derimod en både/og, hvilket går i tråd med den hermeneutiske tilgang jeg var inde på i forbindelse med mine videnskabsteoretiske overvejelser. Min empiriske forskningsstrategi i forbindelse med metodevalg og videnskabsteoretiske tilgang til specialet kan således hævdes at være internt konsistente.

5.1 Det narrative interview

Atkinsons beskriver det unikke ved sin teori ved at det bebeholder fortællingen i fortællerens egen stemme (Atkinson 1998, 2). Det færdige produkt ses således som et førstepersons narrativ, hvor interviewer er den der guider igennem fortællingen (ibid.2, 8-9). Intervieweren anses således ikke som medkonstruerende af selve fortællingen, som for eksempel Gubrium og Holsteins tilgang er til det narrative interview (2012, 33-35). Jeg anser dog, at jeg ved min tilstedeværelse og mine spørgsmål er med til at præge hvad personen fortæller. Atkinsons pointe er blot at fortælleren selv har valgt hvad vedkommende fortæller (Atkinson 1998, 7).

5.1.1 Interviewprocessen

Atkinsons inddeler interviewprocessen i tre faser, som også er den måde jeg har tilgået processen. Hvad disse faser indebærer vil jeg komme ind på i det følgende.

I den forberedende fase har jeg struktureret sin interviewformen. Jeg har valgt at udføre mine interview over to gange, da dette giver større "fortrolighed". Med fortrolighed, refererer jeg til det som Spradley kalder for rapport hvor dybden af et interview (kvaliteten), afhænger af i hvor høj grad rapport er etableret. Ifølge Spradley er rapport et harmonisk forhold, altså et fortroligt forhold, der kan opnås mellem interviewer og den interviewede igennem en bestemt proces⁴ (1979, 78-80). Med udgangspunkt i Spradleys teori om rapportprocessen har jeg endvidere givet de to interview to forskellige formål, hvor jeg vil inddrage hans grand-tour og mini-tour begreber

⁴ Rapportprocessen: Apprehension -> Exploration -> Cooperation -> Participation

(ibid., 86-87). Det første interview, på cirka 1½ time, kan beskrives som det Spradley kalder en grand-tour. Her er formålet at stifte det indledende bekendtskab, introducere forløbet og rammerne, herunder de etiske i forbindelse med mulighed for anonymitet med videre. Hvor det andet interview, kan anses for det som Spradley kalder mini-tour, hvor der er mere dybdegående spørgsmål med ønske om svar med flere detaljer (ibid., 88-89). Interviewguiden er udarbejdet med ønsket om ikke at få en hel biografi ud af interviewet, som Atkinson nævner denne interviewform typisk bruges til (ibid., 25), men derimod en mere specifik indsigt i udvalgte temaer fra personernes liv. Fokus er på åbne spørgsmål, med det formål at få fortælleren til at fortælle det vedkommende selv finder mest relevant, som ifølge Atkinson giver dybdegående svar (ibid., 31), og med underspørgsmål i tilfælde af fortælleren har brug for støtte til at fortsætte sin fortælling (ibid., 29). Desuden er der tilføjet arabiske gloser og nøgleord.

Det bedste sted for afholdelse af et interview, er det sted som fortælleren vil føle sig tryk, og anses af Atkinsons som væsentligt for at få et godt interview (ibid., 30). Derfor har jeg ladet det være op til fortælleren at vælge sted. Jeg opfordrede dog til at det skulle være et sted hvor vi kunne tale fortroligt og uden så meget baggrundsstøj.

Om Interviewfasen og opgaven som interviewer kommer Atkinson blandt andet ind på hvordan vi giver betydning til det narrative livsfortællingsinterview (ibid., 62). Hertil forklarer han at betydning oftest kommer med fortælling, at man bør spørge ind til det hvis noget ikke giver mening, ved for eksempel at spørge "hvad betyder det for dig?", da kendskab til betydningen er afgørende for begge parter (ibid.) Refleksiv tænkning er ifølge Atkinson nøglen til at skabe betydning igennem fortællinger, og anser det som en vigtig opgave for intervieweren at spørge ind til betydningen i interviewet (ibid. 63).

Den tredje fase i interviewprocessen, transskribering og analyse. Transskribering af livshistoriefortællingsmetoden, som Atkinson her beskriver den, er særlig. Han ser fortællingen som én sammenhængende fortælling fortalt med fortælleres egne ord, hvor interviewerens kommentarer og spørgsmål udelades i det transskriberede (ibid., 26, 56). Atkinson opfordrer til at man bruger standard stavning, og således ikke skriver dialekt (ibid., 55). I de interview jeg har foretaget, vil jeg overføre denne forståelse til ikke at skrive "ukorrekt dansk". Jeg vil i transskriptionen rette sproget, hvis det ikke er forståeligt. Jeg vil dog ikke rette ordstilling.

Atkinson opfordrer endvidere til kun at færdiggøre ukomplette sætninger, hvis strengt nødvendigt og understreger at det ikke er i orden at ændre ordbrugen helt (ibid.), hvilket jeg også har været opmærksom på. De dele af interviewet som blev på arabisk, har jeg valgt selv at oversætte betydningsmæssigt. Alle citater er endvidere sendt ud til de pågældende fortællere for at give dem muligheden for kommentere, da som Atkinson skriver: "People telling their storries should always have the last word in how their stories end up in written form before being passed on to others or published in any form" (ibid., 26).

Fortolkning, skriver Atkinson, "har alt at gøre med betydning og gyldighed" (frit oversat, ibid., 58), hvor betydning dog kan være en udfordring, da betydning kan variere fra den der fortæller til den der lytter. Atkinson nævner endvidere at det er vigtigt i analysen at huske på, at opgaven ikke er at dømme, men at skabe forbindelser mellem betydninger for at give teksten mening (ibid., 70). At kommentere på interviewets indhold, anser han som en passende måde at fortolke på. En narrativ analyse, understreger Atkinson, er yderst individualiseret og subjektiv, og der findes ikke ét svar på hvad den korrekte måde at analysere på er (ibid., 73). Årsagen til dette skriver han, er at vi er mennesker der fortolker andre mennesker, og der findes adskillige virkeligheder både teoretisk og subjektive, og understreger at vores synspunkter og idéer kan være lige så gyldige som andres (ibid.). I praksis har jeg lavet en ukomplet, hurtigskrevet transskription af interviewene, med inddeling efter temaer med påskrevet minuttal, for bagefter at kunne finde frem til det præcise sted i lydoptagelsen. Jeg har derpå lyttet til optagelsen på det angivne tidspunkt igen, for at skrive citaterne nøjagtige.

5.1.2 Ethiske overvejelser

Etik er vigtig at tænke ind i al slags forskning. Atkinson kommer med sine bud på, hvordan etik inddrages. Han fremhæver for eksempel hvordan man som interviewer skal være retfærdig, ærlig, tydelig og ligefrem i sin væremåde, og at interviewer-fortæller forholdet bør være baseret på et moralsk grundlag (ibid., 36). Dette er blandt andet årsagen til inddelingen af interviewene, og vægtningen af god introduktion af rammerne og deres rettigheder som interviewdeltager i det første interview. Af disse rammer er det for eksempel oplysning om mulighed for at være anonym, samtykke til lydoptagelse, samt at de til enhver tid kan trække sig fra deltagelsen, kan undlade at svare på spørgsmål, eller sige hvis der er dele de ikke ønsker der bliver brugt i det videre arbejde.

Desuden har det at de får muligheden for at gennemgå deres citater efterfølgende, ligeledes et etisk aspekt.

Det at indgå i et interview der berører personlige emner, vil jeg hævde kan give etiske dilemmaer. For eksempel kan de, ifølge Atkinson, ikke undgå i, at et interview vil vække forskellige følelser som tab, skam og længsel (ibid., 35). Dette vil jeg hævde er særligt aktuelt i specialet her, idet interviewpersonerne er flygtninge og således har haft mange dramatiske oplevelser. Psyko-sociale konsekvenser af at være flygtning vil jeg komme nærmere ind på i kapitel 6.3.3. Atkinson mener dog ikke at man bør undgå sådanne følelser, og forklarer at fortællerne selv vil sige til hvis de ikke ønsker at fortælle mere. Dog understreger han vigtigheden af at respektere vedkommendes grænser (ibid., 35). Denne tilgang til interview kan således hjælpe til at skabe balance mellem forskningsagendaen og fortælleren selv.

5.1.3 Forskningsposition

Mit udgangspunkt for at skrive dette speciale er udover min interesse og beskæftigelse indenfor flygtninge- og integrationsområdet også med en interesse for Mellemøsten og det arabiske sprog, som sætter mig i en særlig position. Jeg er etnisk dansk, 31 år og har en bachelor uddannelse fra Århus universitet i Arabisk- og islamstudier med tilvalgsfag i Sociologi. Jeg taler således arabisk og har stor kendskab til Mellemøsten. Derudover er jeg konverteret til islam for tre år siden. Det sætter mig i en særlig position i forbindelse med udarbejdelsen af min empiri. Først og fremmest fordi jeg har mulighed for at inddrage mine sprogkompetencer i arabisk i forbindelse med interviewene, og for det andet fordi jeg har stor kendskab til mellemøstlig kultur, traditioner og religion. Jeg har desuden været i Syrien i forbindelse med et studieophold i en måned i 2008, inden krigen startede, så jeg kender også til interviewpersonernes land og de overordnede samfundsstrukturer de kommer fra.

Med udgangspunkt i Atkinsons teori, så bestræber jeg mig på at min indflydelse på interviewdelen er så lille som mulig, således fortælleren selv er herre over den fortælling vedkommende ønsker at fortælle (ibid., 4, 7). Det kræver dog at jeg er opmærksom på nogle bestemte elementer, for at interviewet holdes i fortællerens stemme (ibid., 74). For at fortælleren kan fortælle med sin egen stemme, har jeg holdt mine holdninger og viden for mig selv, da det, som Atkinson nævner det, først er i analyse delen dette skal komme til udtryk (ibid., 26, 32). I interviewspørgsmålene har jeg

for eksempel spurgt mere generelt om deres oplevelser med integrationssystemet, for ikke kun at få systemkritiske svar, men derimod være åben overfor positive oplevelser.

5.2 Udvalgelseskriterier og adgang til felten

For at finde relevante interviewpersoner har jeg fravalgt at interviewe nogen jeg kender personligt, men benyttet mig af to personer i mit professionelle netværk til at agere gatekeeper.

Derudover har jeg gjort mig nøje overvejelser om hvem jeg gerne ville interviewe og kom frem til nedenstående afgrænsninger.

Voksne over 24 år til pensionsalder, fordi jeg med specialet ønsker at få et billede af voksnes oplevelser af anerkendelse. Interviewpersonerne skulle endvidere være yngre end pensionsalder, for at opfylde næste kriterie om at være arbejdsparat.

Have fået opholdstilladelse indenfor de sidste 3½ år, hvilket vil sige at vedkommende er forholdsvis ny i Danmark og således befinder sig i en integrationsproces.

Arbejdsparathedskriteriet tager udgangspunkt i den kommunale betegnelse om at være arbejdsparat, da det er en afgrænsning til personer der potentielt kan få- eller allerede at være i arbejde/praktik. Dette ser jeg som relevant da jeg har ønsket at tage udgangspunkt i flygtninge der er i stand til at arbejde.

Køn har været i fokus på den måde at jeg har ønsket at der både var mænd og kvinder repræsenteret, dog uden at gøre det til en forudsætning.

Sprogkundskaber har i specialet her haft en særlig plads i forbindelse med empirien grundet ønsket om at tale med flygtninge der er forholdsvis nye i Danmark, samtidig med ønsket om at tale med dem i førsteperson og således ikke gennem en tolk. Jeg inddrager dette i et selvstændigt afsnit da det afledte særlige overvejelser, om blandt andet afgrænsning til arabisk talende personer.

Afgrænsningen til arabisktalende, har betydet at jeg ikke yderligere har set noget grund til at afgrænse til en bestemt nationalitet/etnicitet.

5.2.1 Sprogkunderskaber og sprogbarrierer – arabisk som fællessprog

For at kunne få relevante fortællinger til min empiri var det afgørende at jeg og de medvirkende havde mulighed for at kommunikere sammen på et sprog, som vi indbyrdes behersker tilstrækkeligt til at kunne gøre os forståelige overfor hinanden og udtrykke lidt dybere mening med. Et udvælgelseskriterie blev således at personerne skulle kunne tale tilstrækkeligt dansk eller engelsk til at kunne fortælle i sammenhængende sætninger på en rimelig uddybende og reflekterende måde. Dette kriterie viste sig at være en udfordring da personer der er i integrationsfasen stadig er ved at tillære sig det danske sprog, og niveauforskellene kunne være store.

Jeg valgte således afgrænse yderligere til arabisktalende interviewpersoner. Dette ville give mulighed for at have et andet fællessprog, som vi ville kunne benytte os af ved uddybelse eller forklaring af specifikke spørgsmål. Da jeg hovedsageligt taler standard arabisk⁵ kan alle som udgangspunkt godt forstå mig. Jeg kan blot ikke tilstrækkelig dialekt til at forstå det talte godt nok til at kunne interviewe på arabisk. Men ved at give de personer jeg skulle interviewe, muligheden for at benytte sig af deres førstesprog⁶, kan det efter min mening, styrke vores kommunikation væsentligt i dette krydsfeltet af sprog og sprogbarrierer.

At få en teoretisk indsigt i sprogets betydning og hvad man skal være opmærksom på i et felt med markante sprogbarrierer var dog vanskeligere end forventet. Det er ifølge Axel Borchgrevink et decideret overset, eller ignoreret, emne indenfor antropologien (Borchgrevink 2003, 95), og jeg har heller ikke stødt på det andre steder. Borchgrevink beskriver blandt andet hvordan det at kunne samme sprog betyder mere end blot at kunne interviewe uden en tolk – det handler om at kunne forstå hvad de siger og hvordan det er sagt (ibid., 107). Han skriver "it opens access to whole new realms of information: some aspects explicit and other taken for granted or politely

⁵ Standard arabisk (FusHa –på arabisk) er det der tales i arabiske medier, officielle (tv mv) programmer, skriftsprog og desuden er det der undervises på i skoler og diverse uddannelsesinstitutioner på tværs af arabiske lande i MENA regionen (Middle East and North Africa).

⁶ Med første sprog henviser jeg til, Karen Risagers betegnelse: "førstesproget er det sprog informanterne har lært i den tidlige barndom i familien og også brugt i deres skole- og uddannelsesforløb [...], eller det kan være det sprog informanterne har gennemført deres skole- og uddannelsesforløb på selv om det ikke er identisk med det sprog de har lært i familien" (2011,7)

passed over in silence” (ibid.). Samtidig understreger han også at manglende sprogkunderskab, hos intervieweren, kan betyde fejlagtig oversættelse, hvortil han opfordrer til at være kritisk i forbindelse med sin oversættelse og få det tjekket (ibid., 107). Dette har været med til at skærpe mit fokus på tjek af korrekthed af min oversættelse, samt vigtigheden af at undgå sproglige misforståelser ved at fortællerne, som nævnt tidligere, får muligheden for at læse citaterne igennem inden brug.

6.0 FØRSTE ANALYSEDEL - Integrationssystemet

I dette kapitel vil jeg analysere hvordan integrationssystemet danner grundlaget for flygtninges oplevelser af anerkendelse ved primært, at analysere integrationsloven. Kapitlet inddeles i to overordnede afsnit, et analyse- og et diskussionsafsnit.

6.1 Velfærdsstaten og de politiske rammer for flygtninge

For at se nærmere på de politiske rammer er det vigtigt først og fremmest at have in mente at rammerne for flygtninge i Danmark skal ses i konteksten af det danske velfærdssystem. Med Honneths teori om anerkendelse i den retslige sfære, kan det at flygtninge overhovedet indgår i velfærdssystemet og hermed har adgang til lovsikrede rettigheder, hævdes at være en retslig anerkendelse af at den enkelte evner at handle moralsk ansvarligt (Honneth 2006, 12).

Velfærdssystemet og goderne heri skal dog ses som normen for den almene befolkning, og oplevelsen af anerkendelse skal således ses i henhold til denne norm. Det kan således meget vel være at flygtninge i Danmark er bedre retsligt stillet end hvis de er i en ikke-velfærdsstat, men anerkendelsesteorien tager udgangspunkt i at anerkendelse dækker over det at føle sig social betydningsfuld og ligeværdig med andre i et givent samfund (ibid., 14, 177-178). Altså skal det ses i forhold til den kontekst de befinder sig i og ikke i sammenligning med hvordan de ville have det et andet sted. Til gengæld for velfærdsstatens goder forventes at dets borgere ”skal bidrage til samfundet. Alle skal yde det, de kan”, som der står i et regeringsudspil på udlændingeområdet (Regeringen 2015, 3). Petersen og Puri anser denne ”velfærdsstatens struktur” som årsagen til at integration er gjort til en politisk sag i Danmark (2012, 10-11). Ifølge Jöhncke sker udfordringerne dér hvor velfærdsstrukturen, som har til formål at skabe velfærd og lighed, skal institutionaliseres i et samfunds system. Udfordringen opstår, ifølge ham, idet ”der oprettes kategorier af mennesker, der betragtes som socialt og økonomisk svage, og derfor igennem særlige tiltag skal hjælpes, så de

kan blive en del af samfundet” (Olwig 2007, 23). Med denne betragtning udgør flygtninge netop en gruppe der gennem særlige tiltag (udlændinge- og integrationsloven) skal hjælpes i gennem tilpasningsprocesser, så de kan blive en del af samfundet. Jöhncke peger på at denne kategorisering af mennesker har en negativ stigmatiserende konsekvens. Det samme gælder Honneth, der ser det som problematisk grundet forskelsbehandlingen. Nyankommne flygtninge der er tilknyttet kommunen gennem et integrationsprogram har netop ikke lige rettigheder eller adgang til velfærdsydelserne som de øvrige borgere. For eksempel giver integrationsydelser, grundet den lave ydelse, flygtninge ulige adgang til en god levestandard, og således ekskluderes de fra at været ligeværdige medlemmer af samfundet (Honneth 2006, 158). Ikke at blive tillagt samme grad af moralsk tilregnelighed som øvrige samfundsmedlemmer, kan ifølge Honneth medføre en oplevelse af ringeagt (ibid., 174, 177-178).

Den danske udlændingepolitik er inddelt i udlændingeloven og integrationsloven.

Udlændingeloven indeholder blandt andet regler om udlændinges ophold, asyl og familiesammenføring. Hvor integrationsloven blandt andet indeholder regler om boligplacering og integrationsprogrammer.

Udlændinge- og integrationsområdet beskrives af Petersen og Puri, som et ”politisk stridsspørgsmål”, hvilket er årsag til at lovgivning og krav ofte ændres (2012, 101). Regeringen har siden 2015 skærpet fokus på flygtnings beskæftigelse, hvilket kom til udtryk i et nyt politisk beskæftigelsesrettet udspil (Regeringen 2015), og har ført til mange ændringer og stramninger på udlændingeområdet. Stramningerne bør ses i lyset af at der i årene 2014/15, har været et markant højere asyltal i forhold til de foregående år⁷. Reglerne indenfor udlændingeområdet er i konstant forandring, og præges i allerhøjeste grad af den siddende regering. Dette kommer for eksempel meget tydeligt til udtryk på Udlændinge- og Integrationsministeriets hjemmeside (uim.dk). Det første jeg får øje på er en meget stor blå tæller som fylder 1/3 af forsiden. Den tæller op til det aktuelle tal for regeringens stramninger på udlændingeområdet. Dags dato er der gennemført 98 stramninger siden regeringsskiftet i 2015. Dette betyder at reglerne på området har ændret sig 98 gange på blot tre år, og bør ses i lyset af at en flygtning, samt udlænding i øvrigt, forventes at

⁷ Asylansøger total i 2013: 7.557, i 2014: 14.792, i 2015: 21.316 (Udlændingestyrelsen 2017, 15).

bruge tre år på at integrere sig. Af stramninger på området der har haft betydning for dem der har medvirket i dette speciale, kan der udover stramninger på asylområdet med tilføjelse af en ny kategori for opholdstilladelse, som nævnt i afsnit 2.3: Integration, en begrebsafklaring. Også nævns 8 stramninger i forbindelse med ydelser, hvoraf vedtagelsen af integrationsydelse og nedsat børneydelse er en af konsekvenserne. Derudover har der været 12 stramninger i forbindelse med familiesammenføring. Retten til familiesammenføring kan på den ene side hævdes at være anerkendelse i den retslige sfære, når den godkendes. Hvor det modsatte til gengæld kan hævdes at svare til benægtelse af social integration. Hvor behovet for anerkendelse i den private sfære ignoreres, idet vedkommende nægtes muligheden for at være sammen med sine primærrelationer (Heidegren 2010, 34). Anerkendelse af privatsfæren betyder at man kan have kærlighed til sig selv, som beskrives som afgørende for at kunne indgå i relationer med andre (Honneth 2006, 11, 160).

Særlove, stramninger af gældende love og i særdeleshed den politiske retorik i forbindelse med at indføre stramninger, kan hævdes at høre under Honneths kategori af nedværdigelser i den retslige sfære. Dette ses idet forskelsbehandling af en bestemt gruppe i et retssystem kan opleves som diskrimination. Desuden kan en sådan forskelsbehandling tillige hævdes at være en kulturel nedvurdering i den solidariske sfære i det der udvises en negativ holdning over for en gruppe der ikke anerkendes for at have samme sociale værdi som den øvrige befolkning. (Honneth 2006, 174, 177-179). Derudover kan de mange ændringer betyde at det kan være svært at gennemskue kravene og derved vanskeliggør det at kunne navigere i systemet. Dette forstærker oplevelsen af ikke selv at være herre over eget liv, som Honneth netop hævder at være et af elementerne anerkendelsesbehov dækker over (ibid., 12).

6.2 Integrationsloven - rammen for oplevelser af anerkendelse

Jeg vil starte med at se nærmere på hvad der fra politisk side menes med en integrationsindsats og hvad det indebærer, ved her at se nærmere på integrationsloven.

[Formålet med Integrationsloven er at] sikre, at nyankomne udlændinge får mulighed for at udnytte deres evner og ressourcer med henblik på at blive deltagende, selverhvervende og ydende medborgere på lige fod med samfundets øvrige borgere i overensstemmelse med grundlæggende værdier og normer i det danske samfund.

(Udlændinge- og integrationsministeriet 2017, § 1)

Målet for integration kan således inddeles i to. Et beskæftigelsesrettet fokus med henblik på at blive selverhvervende og ydende medborgere, og et fokus på at tillære grundlæggende danske værdier og normer. De integrationsprocesser der således her sættes i spil har et økonomisk og et kulturelt aspekt. Desuden nævnes et middel til at komme i beskæftigelse, at udnytte de evner og ressourcer som de allerede har.

Kommunernes opgave er at tilbyde flygtninge- og familiesammenførte et integrationsprogram efter reglerne i integrationsloven hvor hovedmålet er ”at udlændingen hurtigst muligt bliver selvforsørgende gennem beskæftigelse” (Udlændinge- og integrationsministeriet 2016). Sprog tillægges også en særlig betydning som middel til at opnå målet om beskæftigelse. På denne måde kan man hævde at der er en opmærksomhed på at give de nyankomne et nyt sprog, som erstatning for modersmålet som tidligere har været vejen til ny viden, som Bustos beskriver det (1997, 50-51). Hvis udlændingen ikke er hurtig nok til at tillære sig det danske sprog kan det medføre konsekvenser i form af sanktionering af ydelser. Udeblives fra undervisning, praktik og andet der indgår som en del af kommunens integrationsprogram, uden lovlig og varslet grund, skal kommunen desuden sanktionere den pågældende ved modregning i integrationsydelse (Udlændinge- og integrationsministeriet 2016). Hermed mindskes det økonomiske grundlag⁸. Den juridiske dimension af integration hænger således sammen med økonomiske integration, som har indvirkning på muligheden for social- og kulturel integration.

6.2.1 Økonomisk integration

Beskæftigelse i form af arbejde og det at være selvforsørgende kan hævdes at være en succes, når det opnås, både for velfærdsstaten og for flygtningen selv. For velfærdsstaten er det en økonomisk lettelse, idet den nye borger yder til - i stedet for at være en udgift for velfærdsstaten. Derudover kan det, ifølge Petersen og Puri, være afgørende for hvordan majoritetsbefolkningen opfatter flygtninge som gruppe, da dårlig økonomi samtidig ses som en udgift for samfundet (2010, 122-123). For flygtningen betyder det for det første en økonomisk integrationsproces, som kan medføre lige socioøkonomiske vilkår som majoritetsgruppen, da økonomiske vilkår, ifølge Petersen og Puri, vil kunne medføre social- og kulturel integration da det giver adgang til lige

⁸ Satsen for integrationsydelse kan findes på borger.dk.

livsvilkår (ibid.). Derudover kan det også hævdes at være af afgørende betydning i forhold til oplevelsen af anerkendelse i den solidariske sfære, da det at føle man har en symmetrisk værdi og er en positiv bidrager til samfundet ifølge Honneth, gør at man kan værdsætte sig selv som et ligeværdigt medlem af et solidarisk fællesskab (Honneth 2016, 12, 158, 173). At forsørge sig selv kan endvidere siges at være en mulighed for at realisere sig selv og de evner man har. Disse er, ifølge Honneth, i sidste ende er med til at opretholdelsen af den autonomi som mennesket har behov for at opleve (ibid., 7-8, 11-12). Fokus på økonomisk integration som mål for en integrationsindsats kan således hævdes at være positivt for alle parter. Dog er det ikke så ligetil at opnå, hvilket jeg vil komme ind på i det følgende afsnit.

6.2.2 En beskæftigelsesrettet integrationsindsats

Det politiske udspil fra 2015 stiller skarpt på en beskæftigelsesrettet integrationsindsats, under overskriften: *Alle skal bidrage – Flygtninge og indvandrere hurtigere i beskæftigelse* (2015).

”Regeringens linje er klar. Flygtninge skal ikke gøres til klienter. De skal ikke leve på kanten af samfundet uden job. De skal derimod yde deres til det danske samfund” (Regeringen 2015, 3). Ud af dette citat kan der, udover fokus på at flygtninge skal i arbejde, også læses at regeringens motivation for at flygtninge skal det, er et syn på dem som værende ”klienter der lever på kanten af samfundet uden arbejde”. Denne retorik må hævdes at udvise en negativ og generaliserende holdning over for den meget brede gruppe af flygtninge. Ud fra et anerkendelsesteoretisk perspektiv er der her tale om en kulturel nedvurdering, både i den retslige og solidariske sfære (Honneth 2006, 177-179). Retslig da det er en offentlig nedvurdering fra en offentlig instans, og sociale sfære fordi den hænger sammen med hvorvidt man føler sig inkluderet eller ekskluderet i et samfund.

Det skærpede beskæftigelsesrettede fokus har blandt andet betydet nye retningslinjer for kommunerne om at få flygtninge hurtigere i arbejde, ved blandt andet at lave et jobrettet integrationsprogram og forkorte det fra tre til ét år. Programmet stiller blandt andet krav til at flygtninge skal tage det arbejde eller praktik der er muligt at få, samt tage nyttejobs hvis der ikke er andet. ”Tilbud om nytteindsats⁹ gives [...] med det formål, at udlændingen skal arbejde for sin

⁹ Lov om nytteindsats gælder også kontanthjælpsmodtagere generelt.

integrationsydelse" (Udlændinge- og integrationsministeriet 2017b, §23b stk. 2). Beskæftigelse i bredere forstand, kan således hævdes at være førsteprioriteringen. Kommunen skal indenfor to uger sørge for at have et virksomhedsrettet tilbud, i form af virksomhedspraktik (herunder nyttejob) eller løntilskud klar til den nyankommne flygtning (Udlændinge- og integrationsministeriet 2017b, kapitel 4 stk. 6). At det skal ske så hurtigt vil jeg hævde medfører to udfordringer. For det første kan det betyde et fokus på at få flygtninge i beskæftigelse for beskæftigelsens skyld, qua udsagnet om at "udlændingen skal arbejde for sin integrationsydelse". For det andet, vil jeg hævde at det vanskeliggør det at finde et tilbud som passer til de kompetencer flygtningen kommer med, som det ellers af integrationsloven forlyder at de bør tage udgangspunkt i. At dette heller ikke er af første prioritering fremkommer endvidere i integrationsloven hvor der står at kommunen skal "oplyse udlændingen om muligheden for at få foretaget en formel vurdering af udlændingens uddannelseskvalifikationer efter reglerne i lov om vurdering af udenlandske uddannelseskvalifikationer" (ibid., §16b). De skal altså "oplyse om muligheden", samtidig med at flygtningen ifølge § 26. "har pligt til at udnytte sine arbejdsmuligheder og tage imod tilbud som led i integrationsprogrammet", så længe der modtages integrationsydelse. Kommunen opfylder endvidere lovkravet i det øjeblik flygtningen er i jobrettet beskæftigelse (Udlændinge- og integrationsministeriet 2017b), hvilket ikke er ensbetydende med at målet er arbejde. At "hænge fast i systemet" grundet det ikke at opnå arbejde, kan medføre en oplevelse af umyndiggørelse og kan betyde en mangel på oplevelse af social anerkendelse, som er nødvendig for identitetsfølelsen. Hvis kommunen derimod vægter, og har mulighed for at tage udgangspunkt i flygtningens medbragte kompetencer og ressourcer vil det kunne hævdes at være en personlig anerkendelse i den solidariske sfære (Honneth 2006, 13).

I praksis er der forskellige udfordringer ved at kunne benytte medbragte kompetencer i Danmark. For dem med uddannelse bag sig, kræver det for det første at man skal have foretaget en uddannelsesvurdering eller en "vejledende udtalelse"¹⁰ for at få anerkendt sin medbragte uddannelse (Uddannelses- og forskningsministeriet 2017a). Derudover skal der typisk laves en

¹⁰ Særlig for flygtninge som ikke kan dokumentere deres uddannelse.

”ækvivalensvurdering”, hvor der af uddannelses- og forskningsministeriet fastsættes hvilken supplerende der skal til, for at en persons udenlandske uddannelseskvalifikationer kan sidestilles med en tilsvarende dansk uddannelse (Uddannelses- og integrationsministeriet 2017b). Medbragt uddannelse skal således typisk suppleres med nogle fag for at den kan blive anerkendt til at være tilsvarende den danske. Et sådan forløb kræver ofte dansk eller engelsk på højt niveau og i nogle tilfælde at man tager enkeltfag forud for opstart. Det kan således være svært at benytte sin uddannelsesbaggrund, hvilket kan medføre at den aktivering flygtningene ender ud i, enten ikke er på samme faglige niveau som vedkommende beskæftigede sig med før, eller arbejde der slet ikke har noget at gøre med professionen.

Derudover er der også åbenlyse udfordringer ved at få arbejde på grund af blandt andet kompetencer indenfor områder der ikke er tilsvarende de danske, sprogbarriere, samt generel høj arbejdsløshed som øger konkurrencen om de jobs der er.

I de tilfælde hvor medbragte uddannelses- og erhvervskompetencer hverken anerkendes eller godkendes, kan det med Honneths termer, hævdes at svare til at opleve at ens færdigheder og evner ikke længere nyder nogen anderkendelse, på baggrund af ens herkomst. Der er således tale om ringeagt i form af både social udelukkelse og kulturel nedvurdering, idet ens sociale status og værdi ikke længere nyder nogen anerkendelse. Dette medfører ifølge Honneth skade på selvværdsættelsen (Honneth 2006, 14).

Ansvar for økonomisk integration ligger ifølge Petersen og Puri ikke alene på dem der skal integrere sig. De understreger at det også handler om hvorvidt arbejdsgivere overhovedet tager imod mennesker med andre kulturelle baggrunde på arbejdsmarkedet” (ibid., 19). Denne pointe er regeringen opmærksom på og har inddraget det som et punkt i integrationsloven at kommunen skal inddrage arbejdsmarkedet i forbindelse med integrationsdelen, hvilket særligt kommer til udtryk i forbindelse med praktikker.

6.2.3 Politisk integration – Integration eller assimilation

I de politiske tiltag defineres ikke eksplicit hvad der menes med begrebet integration eller hvilken tilgang der ligger bag. Integrationsindsatsen, vil jeg dog hævde, ligger sig bemærkelsesværdigt tæt op ad Berrys akkulturationsteori. Berry tager i sin teori afsæt i at når to forskellige kulturelle grupper mødes så sker der en kulturel og psykologisk forandring over tid, som blandt andet har

indvirkning på individets adfærdsmønstre (Berry 2005, 698-699). Hvilket jeg vil se nærmere på i afsnittet her.

Det endelige mål for den politiske integrationsindsats er at få ”deltagende, selverhvervende og ydende medborgere”, som der står i integrationslovens formålsparagraf. Dette hører under et ønske om økonomisk integration som set i forgående afsnit. Dog vil jeg hævde at vejen dertil, politisk set, anses for at være igennem kulturelle forandringsprocesser, der ligner Berrys.

Den politiske indsats fokuserer på integration som en lineær proces ind i et samfund med et sluttidspunkt for hvornår man er integreret. Udlændingen kan således hævdes at skulle gå fra status A, eller med Berrys udtryk ”Kultur A”, hvor udgangspunktet er den medbragte kultur. Til status B, som værende den forandrede kultur som nu stemmer overens med dansk kultur.

Derudover anser regeringen, ligesom Berry, at alle indgår som en del af udlændingenes forandringsproces (Berry 2005, 700). I integrationsloven kommer dette eksplicit til udtryk i fokuset på at alle i samfundet skal ”bidrage til integrationsindsatsen, således at enhver kan bidrage til en vellykket integration af nyankomne udlændinge”.

Hvorvidt den form for integration som regeringen ønsker at udlændinge skal følge lægger op ad Berrys integrationsstrategi eller assimilationsstrategi fremkommer ikke entydigt.

Assimilationsstrategien er ifølge Berry når en person fra minoritetssamfundet, ikke ønsker at opretholde sin oprindelige kulturelle identitet, men udelukkende ønsker at forholde sig til majoritetssamfundets kultur (2005, 705). Hvor Berrys *integrationsstrategi* henviser til den strategi hvor personen i minoritetssamfundet ønsker at opretholde sin kulturarv, samtidig med at der ønskes at deltage som en integreret del i det øvrige samfund (ibid.). Men for at der ifølge Berry kan være tale om integration, skal samfundet være åbent og inkluderende i sin orientering imod kulturel diversitet, samt imødekomme behovene fra alle grupper i det pluralistiske samfund (ibid., 705-706). I integrationsloven og det politiske udspil som tidligere nævnt, udtrykkes ikke interesse i kulturel diversitet, hvorfor det kan hævdes at der er et politisk ønske om assimilation. Dette konkluderer jeg ud fra at det eneste der er nævnt i forbindelse med medbragte værdier og egenskaber er at ”udnytte evner og ressourcer” i forbindelse med at opnå beskæftigelse. ”Medbragte” sociokulturelle værdier og normer er ikke nævnt, hvorimod det er nævnt at udlændingen skal tillære sig de danske værdier og normer, for at kunne være medborger på lige

fod med øvrige. Vejen til dette beskrives i punkt 2 i integrationsloven, hvor der står at "[udlændingen skal] sikres mulighed for deltagelse på lige fod med andre borgere i samfundets politiske, økonomiske, arbejdsmæssige, sociale, religiøse og kulturelle liv". Der lægges således op til at udlændingen har ansvar for at gennemgå forandringsprocesserne tilknyttet disse elementer for at blive medborger på lige fod med øvrige borgere.

Ifølge Berry er integration og assimilation to adskilte begreber, og han problematiserer at mange samfund og forskere ikke gør forskel på dem (ibid., 705). På samme måde vil jeg hævde at dansk udlændingepolitik heller ikke adskiller disse to begreber. På den ene side tales der eksplicit om integration, og på den anden side ligner vejen til målet for integration en assimilationsproces. Ønsket om at udlændinge skal tilpasse sig det danske samfund via assimilation (eller integration), kan endvidere hævdes at være motiveret af frygten for det modsatte. At de ikke bliver ydende medborgere hvis de følger en forandringsproces der ligger op ad segregations- eller marginaliseringsprincippet. Dette ses eksplicit i det politiske beskæftigelsesrettede udspil, hvor det fremkommer at flygtninge ikke skal "leve på kanten af samfundet uden job" (Regeringen 2015). Brugen af integrationsbegrebet som den eksplicitte betegnelse for den akkulturationsstrategi, den nye borger skal benytte for at blive medborger, vil jeg hævde, kan anses som et retorisk kompromis udlændingen vil kunne syntes at acceptere. Da det kræver imødekommenhed fra både udlændingen og samfundet. Ville kravet derimod eksplicit handle om assimilering, vil jeg hævde at det kunne medføre en segregations- eller marginaliseringsstrategi hvor udlændinge ville fravælge at engagere sig i samfundet, idet de eksplicit ville opleve et krav om at forkaste egne kulturelle værdier og normer. Dette ville med Honneths begreber kunne frembringe en kamp om anerkendelse.

Følger vi denne antagelse at den politiske integrationsindsats har en forventning og et krav om at udlændinge skal indgå i en forandringsproces der ligger sig op ad assimilationsstrategien, som set i dette afsnit. Kan man med Honneths anerkendelsesteori betragte dette som fratagelse af autonomien i forbindelse med selv at kunne vælge hvad der passer den enkelte (Honneth 2006, 12). Desuden vil det betyde at samfundet ikke vil kunne karakteriseres som solidarisk, i Honneths forstand., idet et samfund kun kan karakteriseres som solidarisk såfremt det formår at integrere borgernes forskellige værdihorisonter, præstationer og færdigheder (ibid., 13). Dette svarer til det som Berry beskriver som forudsætning for at integrationsstrategien kan finde sted (Berry 2005,

706). I afsnit 6.3.2: Assimilation og transnationalisme, vil jeg tage et kritisk blik på denne måde at tænke integration på og herigennem diskutere hvordan det kan hævdes at være en forsimplet tilgang til integration.

6.3 Diskussion

Nedenfor vil jeg komme ind på hvordan anerkendelse og ringeagt kommer til udtryk i ovenstående analyse, og heraf udlede hvad integration som politisk projekt ikke berører samt diskutere hvad dette betyder for rammerne for anerkendelse i integrationssystemet. Derefter vil jeg diskutere den akkulturationsstrategi som integrationsstrukturen lader til at tage udgangspunkt i for på den måde at give en samfundskritisk analyse af de underliggende strukturer i integrationssystemet.

6.3.1 Integrationssystemet som ramme for oplevelsen af anerkendelse

Anerkendelse i privatsfæren, nævnes kun i forbindelse med familiesammenføring. At det er juridisk muligt at blive familiesammenført kan hævdes at være en anerkendelse i den retslige, solidariske og privatsfæren, dog er der lavet stramninger på området således der i nogle tilfælde først kan ansøges efter tre år. Dette kan ses som en indskrænkning af rettigheder og opleves som nedværdigelse- og som en uretfærdig forskelsbehandling på baggrund af en bestemt opholdstilladelse og forhistorie. Derudover kan det opleves som manglende anerkendelse af behovet for at indgå i primærrelationer, og kan ifølge Honneth være med til at forringe selvværd og tiltroen til egne impulser (Honneth 2006, 11, 160).

Anerkendelse i den retslige sfære kommer først og fremmest til udtryk gennem retsstatens love som beskytter flygtningen på lige fod med andre borgere. Dernæst giver retssystemet lige adgang til mange af velfærdsstatens goder som sundhedssystemet, uddannelsessystemet og børnepasning. Det kan også hævdes at statens integrationsindsats med mål om at få flygtninge i arbejde, er en anerkendelse af at de er mennesker som er i stand til at være positive bidragsydere til samfundet, hvilket er afgørende for oplevelsen af anerkendelse i den solidariske sfære (ibid., 12, 173). Dog er vejen hertil præget af forskellige strukturelle udfordringer som gør det vanskeligt at udnytte medbragte kundskaber, samtidig med at der hersker helt almene udfordringer i forbindelse med sprogtilegnelse og generel stor ledighed.

Dér hvor integrationssystemet bliver problematisk kan hævdes at være der hvor staten indsætter særlove på flygtninge- og udlændingeområdet som kan opleves som en hæmsko for selvrealisering

og stigmatisering af den enkelte. Retorik og særregler kan opleves som diskrimination på baggrund af deres kulturelle/nationale baggrund.

Anerkendelse i den solidariske sfære i forbindelse med integration som politisk projekt, har to sider. På den ene side kan det som set ovenfor opleves som positivt at man anses for at kunne bidrage til samfundet ved at arbejde. På den anden side kan det danske samfund, ud fra analysen ikke anses for at være solidarisk. At flygtninge ikke har mulighed for at gøre brug af medbragte færdigheder og social status, og at der sker en udelukkelse grundet økonomisk ulighed, kan hævdes at udgøre en stor faktor for oplevelsen af ringeagt. Desuden kan der hævdes at være en kulturel nedvurdering idet den medbragte kultur ikke anses for at have positiv betydning for fællesskabet. Dette kan teoretisk set medføre behov for at søge alternativ anerkendelse, eventuelt gennem alternative fællesskaber. Som i sidste ende kan motivere til en kamp om anerkendelse.

6.3.2 Assimilation og transnationalisme

Ved en analyse af integration som politisk tema, ses det at strukturen lægger sig op ad akkulturation som en assimilationsproces. Ifølge Sunil Bhatia (2001) er denne universalistiske tilgang til at alle immigranter gennemgår samme psykologiske akkulturationsprocesser, ved at gå fra kultur A til B, forsimplet og bør revurderes. Ifølge ham bør man inddrage viden om globale processer om blandt andet kulturelle diaspora praksisser fra postkoloniale studier. For på den måde at kunne forstå de hybride fortællinger der opstår igennem det han kalder "moving and mixing" – eller "transmigration" (Bhatia 2001, 2).

Ifølge Bhatia og Nina Glick Schiller (ibid., 12; Schiller 1992) har den globaliserede- og teknologiske verden netop muliggjort at have indflydelse på- og blive influeret på tværs af landegrænser, hvilket betyder at mange udlændinge lever som hybride identiteter. Flygtninge i dag, har for eksempel mulighed for at opretholde kontakten med familie og venner som befinder sig i oprindelseslandet eller i andre lande for den sags skyld. På den måde lærer de også om andre landes integrationsmuligheder- og begrænsninger, og ikke kun de danske. På samme tid er der også mulighed for at hjælpe hinanden økonomisk på tværs af landegrænser, gennem onlinetransaktioner, som rigtig mange benytter sig af. Disse indflydelser på socioøkonomiske, sociale forhold og identitet på tværs, går under begrebet transnationalisme.

Transnationalisme giver mulighed for at skabe en proces hvori udlændinge generelt, kan opbygge

sociale felter som forbinder deres oprindelsesland, eller andre lande de har haft kontakt med, og det land de befinder sig i (Schiller 1992, 1). Schiller skriver følgende om "transmigranter":

Transmigrants develop and maintain multiple relations- familial, economic, social, organizational, religious, and political that span borders. Transmigrants take actions, make decisions, and feel concerns, and develop identities within social networks that connect them to two or more societies simultaneously.

(ibid.)

Denne forståelse for hybride kulturer, identiteter og mulighed for sociale og økonomiske påvirkninger på tværs af landegrænser udfordrer, som også Schiller er inde på det, ideen om at udlændinge skal assimileres ind i nationalstaten for at blive en del af den (ibid., 15-16).

Transmigranter kan ifølge Schiller på denne måde have fødder i forskellige lande på samme tid og skifte identitet alt efter hvilke kontekst eller platform de agerer i. En kontekst eller platform som bostedslandet ikke er herre over. En person kan for eksempel i det danske samfund blive anset for flygtning og måske anses som mindreværdig, hvorimod personen, gennem et arbejde i bostedslandet kan opnå høj status i oprindelseslandet. Dette giver en nuanceret forståelse for hvordan for eksempel flygtninge begår sig i mange forskellige arenaer. Derfor giver det ikke mening at tale om akkulturation som en lineær proces hvor en person går fra "Kultur A" indeholdende noget bestemt, til "Kultur B" som indeholdende en anden fast størrelse (som danske kultur og normer).

Med denne viden om transnationalisme, kan assimilation således anses for at være en forsimplet tilgang til akkulturationsprocesser som ikke imødekommer flygtninges virkelighed som transmigranter. Skal flygtninge således tilpasse sig i et assimilationsrettet integrationssystem kan det hævdes at føre til segregation og marginalisering gennem en kamp om anerkendelse, idet de ikke føler sig anerkendt ved at skulle indpasse sig i faste rammer.

6.3.3 Oversete- ikke italesatte faktorer

Det er bemærkelsesværdigt at der i lovgivning på integrations- og udlændingeområdet mangler en italesættelse af betydningen af tvungen migration og det at være flygtning og leve i eksil. Det nærmeste man kommer på at finde noget der handler om deres baggrund er i forbindelse med den kulturelle integration der lægges op til. Kun enkelte steder står der, i integrationsloven, noget mere generelt som "i tilfælde af helt særlige forhold", hvor det for eksempel for en periode kan

betyde at vedkommende fritages fra aktivering, men skal fortsætte skoleforløb (Udlændinge- og integrationsministeriet 2017b).

På den ene side kan det hævdes at det derved undgås at stigmatisere gruppen yderligere, ved ikke at italesætte det. Og det at behandle flygtninge som alle andre skal integrere sig, kan være med til at anerkender dem som ressourcepersoner der formår at yde en indsats for velfærdsstaten, på lige fod med andre. På den anden side, vil jeg hævde at netop det at reducere forskellighed til et spørgsmål om kultur, er problematisk idet at flygtninges særlige livsvilkår således helt ignorere. Netop det kommer Peter Berliner også ind på og hævder at dette kan give en "kulturblindhed" overfor andre forklaringsmuligheder (Berliner 1997, 27).

En manglende anerkendelse af det særlige ved tvungen migration eller det at være flygtning kan medføre at psykosomatiske og psykosociale reaktioner eller adfærd der er forbundet hermed ikke anerkendes for det som det er, nemlig normale reaktioner på en unormal livssituation.

Konsekvensen heraf, vil jeg hævde, er at flygtninges sociokulturelle baggrund og disses indvirkning på dem herved ignoreres af systemet og ikke anerkendes som faktiske livsvilkår som kan have en indvirkning på deres psykiske og fysiske tilstand og formåen. Hvilket i sidste ende vil kunne være med til at de ikke føler sig anerkendt for dem de er, da det kan være disse vilkår der står i vejen for dem for at være som de var en gang. Altså her helt konkret hvordan disse forhold påvirker deres identitetsfølelse. Derfor vil jeg her kort berøre nogle af de konsekvenser det at være flygtning kan have på psykosociale livsvilkår, for at give en forståelse af, hvad det betyder når der bliver skrevet at integrationsfokusset er forsimplet. Jeg vil dog ikke gå yderligere i dybden med klinisk psykologi, da dette er et stort område.

Andre forklaringsmodeller for sociale udfordringer som flygtninge kan stå med, og som i kulturforklaringsmodellen kan blive overset, nævner Berliner: PTSD som følge af traumatiske oplevelse og det at forlade vante omgivelser. Almene immigrationsproblematikker i forbindelse med tilpasning, hvilket kan medføre forvirring, usikkerhed og irritabilitet. Herunder også en situation hvor der til tider opleves racisme og uvilje. Derudover kan der være almene sociale forklaringer som bolig- familie og arbejdssituation. Familiedynamikker kan også være en faktor. Og så kan der være sket personlighedsmæssige problematikker for eksempel fra tortur og flugt. (ibid., 28).

At være flygtning og leve i eksil. Enrique Bustos uddyber endvidere hvordan tvungen migration kan

opleves som dramatiske ændringer for både individet, familien og den gruppe vedkommende tilhører (Bustos 1997, 41). "En af de voldsomste ændringer er når oplevelsen af at være et unikt socialt individ med særlige egenskaber bliver angrebet i den nye eksistentielle og menneskelige kontekst", hvilket kan gøre at identitetsfølelsen kommer i ubalance og kan give anledning til en identitetskriser (ibid.). Mange tab vejer tungere, skriver han: Modersmål som værktøj til indlæring og social kommunikation. Familieære og sociale bånd. Objekter i individets interne og eksterne verden. Eksistentielt brud med eget livsprojekt. Daglig rutine. Fordele ved social position i det pågældende land. Tab af venner og slægtninge. Alle disse tab kan hævdes at være udgangspunkt for flygtnings konfrontationer med store udfordringer i eksillandet. Bustos kommer endvidere ind på hvordan udfordringerne kan variere efter alder, uddannelsesmæssig baggrund, traumatiseringsgrad, størrelsen af den pågældendes etniske tilhørsforhold og hvorvidt gruppen accepteres i eksillandet, arbejdsmuligheder mv. (ibid., 42)

Livet i eksil tvinger, ifølge Bustos, individet til at konfrontere nye situationer, mange af dem uønskede, hvilket kan true vedkommendes fysiske og psykiske velbefindende (ibid., 42.43). Brud på tid og rummelig kontinuitet i forbindelse med værdier og normer, regler og traditioner kan medføre forstyrrelser i identitetsopbygningen. Livet i eksil betyder endvidere en fundamental ændring i individets liv og relationer samtidig med traumer i forskellige arter skal håndteres (ibid., 43). Migrationens tvungne karakter betyder endvidere at flere ikke har kendskab til de normer, regler, og adfærdsmønstre, som eksplicit eller implicit udgør grundlaget for den sociale interaktion i modtagersamfundet (ibid., 43). Hvilket, ifølge Bustos kan betyde at de tidligere "navigationsmønstre" kan blive anset som en belastning i det nye samfund (ibid., 48). Derudover beskriver han modersmålet som det første tab en flygtning i eksil oplever. Hvor modersmålet ikke længere er vejen til ny viden (ibid., 50-51).

6.4 Delkonklusion

Velfærdsstaten og de lovsikrede rettigheder, giver på den ene side grundlag for oplevelse af anerkendelse i den retslige sfære. På den anden side, når der ses nærmere på dette er der skabt særlove på udlændingeområdet der skaber ulige rettigheder i forhold til øvrige borgere, som netop Santos kategoriserer som tegn på behov for at optrække "the abyssal line", som linjen mellem kategorierne "dem og os".

Gennem analysen af integrationsloven ses det at den politiske tilgang til integration, kan hævdes

at være en forsimplet tilgang til hvad flygtninge skal forholde sig til. Set i forhold til de elementer som forskere kommer ind på i forbindelse med teorier om sociale integrationsprocesser-akkulturationsstrategier, transnationalisme og socialpsykologiske forhold der gør sig gældende i livet som flygtning. De anerkendes igennem denne tilgang ikke som mennesker med sociale livsbetingelser og følelser, men som mennesker med behov for mad og husly og som nogen der skal yde for at opnå økonomiske livsvilkår.

I fokus på beskæftigelse glemmes endvidere den komplekse virkelighed der gør at det ikke er så lige til at få arbejde og derigennem opnå målet med integrationsprogrammet: at være en selvforsørgende og ydende medborger.

Med fokus på integration med ønsket om at flygtninge og indvandrere skal assimileres ind i samfundet, kan medføre en oplevelse af en diskriminerende tilgang og et umuligt ønske at opfylde. Hvilket kan medføre en afstandtagen til systemet. Dette kan i værste fald føre til dét som staten egentlig, med assimilationstilgangen, ønsker at modvirke: at flygtninge søger at indgå en akkulturationsstrategi igennem segregation eller marginalisering.

Manglende inddragelse af flygtnings livsvilkår og sociale processer i integrationsloven skal ses i forhold til at det der står i integrationsloven er de faste rammer, og det således er op til kommunen hvordan de i øvrigt tilgår flygtninge og samarbejdet med dem.

7.0 FELTEN- Præsentation af det empiriske materiale

Jeg vil i kapitlet her præsentere de fem personer som har medvirket i interviewene, samt kort introducere deres fælles baggrundshistorie: det at være kurder fra Syrien. Da de alle drager mange referencer til denne baggrund i deres narrativer.

Jeg har interviewet fem flygtninge der har haft opholdstilladelse under 3½ år, tre mænd og to kvinder. Nogle af de medvirkende er, efter aftale, anonymiseret ved navn, og specifik bopælskommune udelades. I specialet hedder de pågældende således Rohlat, Hassan, Fahid, Perro og Khorshid. Khorshids kone, Haween, har endvidere også delvist medvirket, både grundet hendes bidrag i løbet af interviewet af hendes mand, samt hendes mands omtale af hendes oplevelser med systemet, som jeg også vil inddrage i analysen.

Alle er bosat i en kommune i Region Syddanmark, i princippet kunne de havde været bosat hvor

som helst, da der bor flygtninge i hele landet. Interviewpersonernes danske sprogkunderskaber viste sig som forventet at være meget forskellige. Fortællingerne bærer således også præg af dette og tydeliggør hvilken betydning sproget har for indholdet i en fortælling. Arabisk har i to tilfælde, vist sig at være yderst brugbart, og har betydet at det har været muligt også at interviewe nogen som har vanskeligt ved at lære sproget.

Interviewpersonerne er alle kurdere fra kurdiske områder i det nordlige Syrien. I områderne af henholdsvis Kobani og Qamishli. En enkelt, har været bosat i Damaskus, og en anden har i længere perioder været bosat udlands, begge grundet arbejde. Sidstnævnte har dog haft fast bopæl i Syrien. Alle er gift, også med en kurder fra Syrien. Alle er, sammen med deres familie, først flygtet og har været bosat i Tyrkiet, en enkelt i Irak, inden videre rejse til Europa og Danmark. Der er tre mænd og to kvinder, i alle tilfælde er det mændene der, uden koner og børn, har taget flugten videre til Danmark. I dag er der stadig én af de medvirkende der ikke har fået familiesammenføring, da han har fået midlertidig beskyttelsesstatus efter §7 stk. 3 og har haft opholdstilladelse i mindre end tre år. De to kvinder har grundet familiesammenføring haft en anden start i Danmark end de andre tre. Aldersmæssigt ligger de mellem 33 og 45 år. De er alle arbejdsparate og har haft arbejde inden de kom til Danmark. I dag er det én ud af de fem der er i arbejde, én på SU berettiget uddannelse og de resterende tre er arbejdssøgende.

Hernedenfor vil jeg give en kort introduktion til deres fælles baggrundshistorie som kurder fra Syrien, da det er en særlig minoritetsgruppe der har haft særlige forudsætninger i Syrien, som jeg vil påstå kan have en indvirkning på deres oplevelse af anerkendelse.

7.1 At være kurder fra Syrien – et fælles udgangspunkt? – en historisk kontekst

Antallet af kurdere er anslået til at være omkring 2,2 millioner, cirka 10 % af den syriske befolkning i 2011 (Michael Gunter 2014, 2), og hører til primært i de kurdiske områder i det nordlige Syrien, op mod grænsen til Tyrkiet og Irak. Det kurdiske folk er først blevet delt op i forskellige nationalstater (Tyrkiet, Irak og Syrien), som følge af det Osmanniske riges fald og Sykes-Picot aftalen i 1916 (ibid., 6, 19). Kurderne har således siden levet som minoritetsgrupper i de pågældende stater, hvor mange har haft en stærk kurdisk identitetsfølelse som af det arabiske regime blev set som en trussel mod den arabiske nationalisme (ibid., 9). Særligt i Hafez al-Assads tid har der været mange regulativer mod det kurdiske folk. I 1962 blev kurderne inddelt i forskellige kategorier, med ulige rettigheder i forhold til majoritetsbefolkningen af arabere og

andre minoritetsgrupper. Det betød blandt andet at cirka 20% af kurderne ikke længere havde stemmeret, ejendomsret og adgang til arbejde i det offentlige. Andre blev kategoriseret som statsløse kurdere og havde ingen civile rettigheder. (ibid., 19-20)

I 1993 blev en arabisk nationalistplan fremsat af al-Assads Baath parti, som betød at kurderne kunne blive tolereret så længe de accepterede det arabisk-nationalistiske koncept (ibid., 21-22). Konceptet gik ifølge Gunter ud på at reducere kurdernes status i Syrien, og medførte yderligere regulativer frem til år 2000. Store kurdiske landområder i det syriske grænseområde blev eksproprieret, for at skabe "det arabiske bælte" (ibid.). Der kom regulativer i forsøget på at udrydde kurdernes historie og kultur. Ligeledes blev det blandt andet forbudt at tale kurdisk på arbejdspladser (ibid., 21) I Syrien har kurdernes historie således været præget af fjendtlighed, modstand og høj grad af forskelsbehandling fra regeringens side. Samtidig har nogen kurdere været meget aktive for at fastholde en kurdisk-identitet og nationalisme og gået ind i et skjult politisk arbejde, i kampen om enten at få lige rettigheder i Syrien og eller i en kamp om et selvstændigt Kurdistan (ibid., 10-16). Andre kurdere, oftest dem i storbyerne, beskriver Gunter som "arabiserede", idet de i højere grad identificerede sig selv som kurdere fra Syrien, end som en del af en større kurdisk nation (ibid., 10).

7.2 Præsentation af fortællerne

Hassan er 45 år, kurder fra en lille by nær Qamishli, og har boet hele sit voksenliv i Damaskus, hvor han har arbejdet som håndværker og bygningskonstruktør. Han arbejdede indenfor samme område i Kurdistan-Irak, som han og hans familie flygtede til i 2011. I 2015 flygtede Hassan til Danmark. Hassan er gift med sin kone gennem 25 år og sammen har de fem børn. Hans kone og tre af deres børn befinder sig stadig i Irak. Grundet ændrede regler i 2015, venter Hassan stadig på muligheden for at søge om familiesammenføring. Én søn befinder sig i Århus og en datter i Tyskland. I dag går Hassan på sprogskole og har praktik som rengøringsassistent.

Interviewene med Hassan foregik i en park, og er hovedsageligt foregået på arabisk, da han følte sig sprogligt begrænset ved udelukkende at bruge dansk.

Fahid er 42 år, kurder fra Kobani. Han har sammen med sin kone haft en stor tøjforretning, og har været aktiv i et kurdisk politisk parti igennem 17 år, som blandt andet skribent. Fahid og hans kone gennem ti år og datter på 9 år flygtede til Tyrkiet i 2012. I 2015 kom Fahid til Danmark, og har fået

familiesammenføring. Grundet krigen er Fahids nærmeste familie, søskende og mor, nu spredt i henholdsvis Syrien, Tyskland, Tyrkiet og Sverige. Han har en nevø i Danmark. Fahid går i dag på sprogskole og har praktik i køkkenet i en nyåbnet restaurant, som opvasker og hjælper til med madlavning.

Interviewene med Fahid foregik hjemme hos ham, og har delvist været på arabisk, fordi det var lettere for ham at udtrykke sig på arabisk, end på dansk.

Perro er 32 år, kurder fra Kobani. Hun er uddannet engelsklærer fra Aleppo Universitet, og har siden arbejdet som engelskskolelærer i grundskolen i Kobani. Perro er gift og har to børn, og venter nu det tredje. Perro og hendes familie, flygtede til Tyrkiet og hendes mand er senere flygtet videre til Danmark. Perro og børnene blev familiesammenført efter 1 år og 4 måneders adskillelse, og kom til Danmark i 2015. Perros forældre og en bror har fået asyl i Tyskland og hun har en søster i Tyrkiet. Perro afsluttede danskuddannelsens højeste niveau på sprogskolen på 1 år og 6 måneder. I dag arbejder hendes mand, og hun venter på at starte på VUC efter ferien. Hun har haft praktikforløb som hjælpelærer og pædagog. Interviewene foregik hjemme hos hende og udelukkende på dansk.

Rohlat er 40 år, kurder fra Kobani. Hun er uddannet grundskolelærer, og har arbejdet i 10 år i området af Kobani, hvor hun primært har undervist elever på 0-4 klasseniveau. Hun har sammen med sin mand tre teenagesønner. Rohlat og hendes sønner blev familiesammenført med hendes mand i juni 2015, efter de havde boet en periode i Tyrkiet som flygtninge. Rohlats mor og en søster i Syrien, en søster i Tyrkiet og en bror i Tyskland. Rohlat afsluttede danskuddannelsens højeste niveau på lidt over et år, og arbejder i dag fuldtid som hjælpelærer og er desuden vikar på en anden skole. Interviewene foregik hjemme hos hende, udelukkende på dansk.

Khorshid er 33 år, kurder fra Kobani. Han har arbejdet 10 år som smed og svejser, mest i udlandet, i henholdsvis Libanon, Sydsudan og Tyrkiet. Han kom til Danmark i december 2014 og er siden blevet familiesammenført med sin kone Haween. Khorshid har fire søstre og fem brødre, som i dag befinder sig i henholdsvis, Syrien, Tyrkiet sammen med forældre og i Tyskland. Khorshid har lige afsluttet 9. klasses danskforløb på VUC og starter efter ferien på smeduddannelsen. Interviewene foregik hjemme hos ham, hvor også hans kone var med på sidelinjen. Interviewsproget var dansk.

8.0 ANDEN DELANALYSE – Fem flygtninges narrativer

I dette kapitel vil jeg analysere nogle af de oplevelser interviewpersonerne Khorshid, Fahid, Rohlat, Perro og Hassan beskriver i deres narrativer, for at undersøge deres oplevelser af anerkendelse i de forskellige sfærer, med udgangspunkt i specialets problemformulering.

8.1 Der er respekt for menneskers rettigheder

I første afsnit vil jeg se nærmere på hvad de interviewede fremhæver som positive og negative oplevelser med integrationssystemet, for at få indsigt i hvordan det danner rammen for oplevelsen af anerkendelse.

Af positive fortællinger om systemet, der kommer til udtryk gennem interviewene, udover de mere gængse, men alligevel betydningsfulde ting som tryghed og sikkerhed er i forbindelse med emnet respekt. Khorshid fortæller:

Mit første møde med min sagsbehandler. I Syrien har jeg aldrig hørt det før (...) Sagsbehandler [mfl.]spørger om de må give information videre. Og hvis jeg siger nej så giver de ikke information videre. Der er respekt for menneskers rettigheder. (...)Det er helt fantastisk.

Det Khorshid her omtaler er den tavshedspligt som alle offentlige instanser arbejder under og sikrer individets privatliv. Perro er inde på noget tilsvarende, som omhandler systemet og offentligt ansattes måde at arbejde på.

I Danmark får man respekt, selvom der er mange ting man kan ikke acceptere. Reglerne er skrappe. Men den måde hvordan de fortæller om de her regler... det er ligesom magisk. I jobcentret de fortæller om reglerne og om at man skal! Skal! Skal!... Men på en anden måde. På en respektmåde. For eksempel, ikke råb, der er ikke nogen der siger "du er flygtning". Selvom jeg er flygtning. Jeg har flygtet fra krig. Men i Danmark, måske der er nogle regler, eller jeg ved ikke hvorfor.

Det Perro her omtaler er adskillelsen af den lovgivende og udøvende magt, hvor hun oplever respekt i mødet med de kommunalansatte, samtidig med at hun oplever at selve lovgivningen er skrap. Et andet sted referer hun netop til at "Jobcentret kan godt sige: fordi det siger reglerne, som netop er det en udøvende magt har mulighed for – at fralægge sig ansvaret for selve indholdet af reglen. I begge tilfælde afspejler det en oplevelse af anerkendelse af dem som værdifulde mennesker, og som står i kontrast til det de har oplevet før de kom til Danmark. Alle kommer ind på hvordan de i Syrien har været vant til, større eller mindre diskrimination fra det

offentlige som kurdiske mindretal, som jeg var inde på i afsnit 7.1: At være kurder fra Syrien – et fælles udgangspunkt? – en historisk kontekst. Perro fortæller hvordan systemet i Danmark er anderledes end i Syrien: ”I Danmark har man sin egen mening, og her man kan godt gå på gaden og sige den højt. (...) Hvis man siger det på gaden i Syrien, ikke kun dig der er bliver dræbt, måske hele familien”. På den måde er det en stor kontrast, som også Fahid bemærker og bruger ord som sikkerhed og stabilitet, som det han vægter som det gode ved Danmark.

Selvom de oplever anerkendelse i forbindelse med de grundlæggende lovsikrede rettigheder i Danmark, fremhæver de også hvordan de oplever diskrimination. Særligt i forbindelse med at kunne integrere sig socialt og økonomisk, og i den politiske diskurs. Sidst nævnte vil jeg komme nærmere ind på i afsnit 8.2: Generalisering og forventning om gensidig respekt.

8.1.2 Målet om at opnå arbejde – en (u)mulighed

Integrationsloven fokuserer på en beskæftigelsesrettet integrationsindsats, der skal få flygtninge hurtigere i arbejde, og giver også flygtninge, som medvirker i et integrationsprogram, adgang til at få offentlige ydelser. Det interessante her er at denne ret til integrationsydelse ikke virker til at blive anset som en frihed, eller anerkendelse, men derimod en begrænsning for de flygtninge jeg har talt med. En begrænsning der især ses i den virkelighed de alle fremhæver at have mødt i Danmark: ”Der er millioner praktikpladser, men ingen arbejde”, ”Hvad vil flygtninge gerne når de kommer til Danmark? – de vil gerne arbejde, ikke være i praktik.”, som Hassan fortæller.

At sidde fast i praktik-stadiet

Alle interviewpersonerne har, uden undtagelse, været i langvarige praktikker - også deres ægtefæller. Khorshid har sagt nej tak til et arbejde efter et praktikforløb, fordi han ikke så fremtid i det, da han som ufaglært ikke ville få samme rettigheder og løn som de faglærte. Grundet sine danskkundskaber og gennemførte VUC-forløb, har han kunne vælge at søge ind på en erhvervsrettet uddannelse indenfor hans eget fag. Rohlat har været exceptionel hurtig til at lære dansk, haft rigtig gode oplevelser med at være i praktik og fået arbejde efter blot et år. For de resterende tre, har erfaringerne med at være i praktik været en helt anden. Her fortæller Perro om sin erfaringer:

Der kom en fra jobcentret og spurgte om jeg ville forlænge [praktikken] og jeg bad om forlængelse. (...) Jeg troede 3 måneder mere jeg ville få arbejde. Chefen sagde måske får du arbejde. Hvis jeg vidste det,

at der var ikke noget arbejde på skolen ville jeg sige farvel. Fordi jeg ville have arbejde i Danmark. Jeg føler de udnytter mig. De siger ikke det [der er] rigtigt, får du arbejde eller nej. [I] 6 måneder jeg har arbejdet hårdt, fordi jeg vil have arbejde. (...) Efter 6 måneder siger de desværre der er ikke arbejde. Hvorfor siger de ikke fra starten, så kan jeg måske finde andet arbejde. Måske jeg ikke ville være så træt med mine børn og sprogskole. (...) Så sagde hun farvel. (...) Bagefter fik jeg anden praktikplads.
(...)

Jeg som [Perro], jeg kan godt se at der er nogen steder, ikke alle steder. Arbejdspladserne udnytter flygtninge. (...) Jeg har sagt til jobcentret at de ser flygtninge som slaver, ikke som mennesker. Når de ikke får arbejde efter 3 måneder, så skal de ikke forlænge praktikpladsen. Jobcentret skal sige stop til praktiksted.

Hendes fortælling er ikke enestående. Både Hassan, Khorshids kone og Fahid har oplevet at de er blevet rost under praktikken, og fået falske forhåbninger om at der er arbejde efter endt praktik, som Fahid siger: "Hvorfor du siger jeg arbejder godt og bagefter siger "heeej vi ses"? [farvel og tak]". Og her er der tale om praktikker på op til 9 måneders varighed.

Khorshid fortæller at denne behandling fra arbejdsmarkedet har den konsekvensen at de mister tilliden til systemet.

Selve ideen er fantastisk at man først har praktik. Man lærer hinanden at kende. Men ikke arbejde i 9 måneder. (...) Vi skal ikke bare sidde hjemme og kikke på fjernsynet, men lave noget der nytter både os og systemet. På samme tid skal vores rettigheder ikke blive krænket. Du vil ikke arbejde i 5 måneder på kontanthjælp. (...) I menneskets natur, man arbejder ikke for nogen uden at få arbejde.

Det ses hvordan det at være i langvarige praktikker forbindes med afmagt og direkte krænkelse, hvilket kan ses i sammenhæng med en forventning om at få arbejde og det at kunne bruge sin profession – også i Danmark.

Alle udtrykker stor fortvivlelse og erkendelse af, at de ikke kan bruge deres kompetencer fuldt ud, eller overhovedet. Særligt Hassan og Fahid har slet ikke kunne bruge deres erhvervskompetencer. På trods af at de begge ønsker at arbejde indenfor andre fag, er det mest frustrerende for dem ikke arbejdet i sig selv. Til gengæld er det, det faktum at de arbejder fuld tid, og alligevel kæmper med økonomien, fordi arbejdet er praktik og ikke et ordinært arbejde. Fahid fortæller her hvordan det påvirker deres liv:

Det er svært vi arbejder, men har ikke penge. Vi vil gerne købe tøj, vi har ikke penge. Vi vil gerne en gang om måneden på restaurant, men vi har ikke penge. Alt det er ikke godt. Det er svært. Vi har 100kr om

dagen. Hvad laver du én dag kun 100kr? Min datter vil gerne det, men vi kan ikke købe til hende. Vi arbejder begge to [ham og hans kone] i praktik hver dag og vi lever sådan. Det er Racisme. Det er ikke godt system sådan. Hvis vi arbejder og får penge det er godt; men arbejde og får ikke penge, det er ikke godt. Det er udnyttelse. Vi skal arbejde gratis.

Fahid forbinder det med nedværdigelse og direkte racisme at de ikke har mulighed for at tjene penge som i et "rigtigt" arbejde, men kun kan få integrationsydelse. Også Hassan kæmper meget med at få livet på integrationsydelse til at hænge sammen og fortæller:

Det er rigtig hårdt for mig ikke at have arbejde, fordi jeg er vant til det er mig som hjælper alle andre. Det er ikke godt. Det er mit største ønske at have arbejde så jeg kan klare mig selv, og hjælpe andre og give tilbage til Danmark alt det de har give mig.

Derudover fortæller han også at han har måtte få hjælp fra sin søn og datter, for overhovedet at have nok at leve for, hvilket han giver udtryk for frustrerer og påvirker ham meget. Dette bør ses i sammenhæng med at han har været den i familien der altid har hjulpet andre økonomisk, og det ikke at være i stand til det længere er afmægtigende og krænkende for ham.

Khorshid oplever at der modsat i skolen, gøres forskel mellem danskere og flygtninge på arbejdsmarkedet: "Hvis det er danskere du har praktik i måske op til tre måneder. Hvis der ikke er arbejde så de stopper i praktik. Men hvis der er flygtning de fortsætter praktik" Også Perro har fået den opfattelse af at arbejdsgiverne sorterer udlændinge fra, når der ansættes: "Altså når vi søger job og vi har navn fra Syrien. Eller chefen ser jeg er udlænding og der er danske der søger. Så vælger chefen danskere". Opfattelser som disse kan med Honneths termer betegnes som oplevelsen af social udelukkelse og kulturel nedvurdering, på baggrund af at færdigheder og evner ikke længere yder nogen anerkendelse (Honneth 2006, 14).

Jeg vil dog påstå at forventning også har indflydelse på den store skuffelse som er kommet til udtryk i ovenstående, over ikke at have opnået arbejde. Derfor vil jeg se nærmere på dette i nedenstående.

Forventninger om at få arbejde

Forventningen om at få arbejde kan til dels hænge sammen med at ingen af dem tidligere har haft svært ved at få arbejde. For Hassan og Khorshid har dét ikke at kunne få arbejde i deres lokalområde betydet at de har arbejdet andre steder. På den måde har de kunne opretholde deres

sociale identitet som forsørgende og med arbejde indenfor samme felt. Hvordan samfundet er anderledes opbygget end i Danmark i tilfælde af man er arbejdsløs ses i nedenstående narrativ:

I Syrien er der ikke et system som i Danmark. Hvor det er kommunen som hjælpe en. Nej i Syrien, altså den gang før krigen. Hvis man har ikke arbejde så får man hurtigt et nyt. Der er rigtig meget arbejde. Mangler man penge hjælper ens venner og familie. Har man ikke penge og vil købe mad, så butikkerne skriver bare i hæfte ens navn. Så kan man betale senere. (...) Man har ikke brug for system som der. Her hjælper ikke nogen, hvis man har ingen penge så skal man bare dø. Det er ikke som i Syrien.

At der i Syrien er rigtig meget arbejde og det indbyrdes hjælpende foranstaltninger, nævner også Fahid (2. interview, 48). Det kan således tænkes at der har været en forventning om at det ville være på samme måde i Danmark, hvorledes man vil kunne handle efter rutinerne. Med Honneths begreber kan det tolkes som forventning om resultatorienteret succes, det at opnå arbejde. Hvor han beskriver at hvis det ikke opnås kan det medføre skamfølelse. Hvilket kan forklare de store frustrationer de udviser over at kommunen viser sig udelukkende at kunne hjælpe med at finde praktik til dem.

Medbragte kompetencer

Det ikke at kunne bruge sine medbragte kompetencer, som flygtning, er en fælles oplevelse. Selv Rohlat som i dag har arbejde indenfor samme felt, oplever ikke at hendes kompetencer anerkendes idet hun ikke arbejder som lærer, men blot har ufaglært arbejde. Hun beskriver det som: "[det er] ligesom man ikke har nogen uddannelse, man skal starte helt forfra. Fordi den uddannelse man har, kan man ikke bruge i Danmark". Det afspejler også Khorshids situation, hvor han føler sig nødsaget til at tage uddannelsen indenfor svejsefaget for at kunne få samme lønmæssig anerkendelse på arbejdsmarkedet som øvrige ansatte. Og Perro som her fortæller, hvordan hun kunne tage en kandidatuddannelse, men grundet transporttid på tre timer hver vej og livet med små børn ikke kan gøre det på nuværende tidspunkt, føler sig nødsaget til at gøre noget andet for at komme fri af integrationssystemet:

Nu bliver jeg nødt til at starte på VUC, selvom det giver dårlig følelse at jeg skal starte forfra. Jeg er engelsklærer. (...) Men fordi jeg vil ikke på integrationsydelse og få post hver dag med 5-10 breve. Når jeg får brev fra kommunen jeg føler mig ligesom i fængsel. Du skal! Du skal! Du skal! Man føler at på grund af de penge, jeg er ikke fri. Wallah [jeg sværger] jeg vil gerne arbejde. Jeg vil arbejde som hvad som

helst. (...) Det er vigtigt for mig at få arbejde, fordi jeg har læst i mange år (...). Når jeg tænker på det her, bliver jeg meget ked af det fordi jeg har læst og studeret, ikke for at sidde hjemme og for at blive gift.

I ovenstående narrativ ses det hvordan Perros ønske om at komme fri af integrationssystemet, hænger sammen med behovet for frihed. En frihed der hænger sammen med en større fortælling om en lang kamp, forud for tiden i Danmark, hvor hun har investeret tid og kræfter for at opnå økonomisk frihed. En fratagelse af denne frihed kan således hævdes at blive oplevet som en fratagelse af en ret hun har kæmpet sig til tidligere i livet. Samtidig kan det fortolkes som et ønske om at opnå lige rettigheder som andre, og den vej igennem opnå anerkendelse i den retslige sfære og være den mor for hendes børn som hun ønsker at være (se afsnit 8.1.3).

For Hassan og Fahid, virker det at bruge deres medbragte kompetencer ikke som en mulighed de tænker i. Derimod er de villige til at tage hvilket som helst arbejde, alligevel er det, ligesom for Perro, ikke lykkedes dem, endnu.

Ifølge Perro er der uudnyttede ressourcer blandt hendes landsmænd: "(...) der er mange der er dygtige, vi har mange håndværkere, vi har mange tænkere. Men det er fordi de har ikke fået deres mulighed eller deres chance [for at få arbejde endnu]."

8.1.3 *Hvorfor har du ikke fortalt hvad der sker i Danmark?*

Hvordan forventninger om at samfunds- og familieliv er det samme som tidligere mødt, kommer til udtryk i Perros fortælling om da hun lige er ankommet til Danmark og skal starte med at følge integrationsprogrammet:

[Jeg gik i praktik] fuld tid. 5 gange om ugen og skole 3 dage om ugen. Da jeg kom min søn var 1 år og 5 måneder. I starten jeg græder hver dag. Min søn er ikke vant til at være hos andre mennesker. Jeg sagde til min mand "hvorfor har du ikke fortalt hvad der sker i Danmark? Jeg vidste ikke man skal aflevere børn i børnehaven så tidligt". Han siger "Jeg vidste det heller ikke".

Fortællingen er udtryk for oplevelsen af at hendes egen livsform ikke anses for at være af positiv betydning for fællesskabet, idet samfundet kræver at hun skal aflevere hendes barn i børnehave for at få betydning som positiv bidrager. Helt konkret skal hun, for at modtage integrationsydelse, følge loven og integrationsprogrammet. Konsekvensen for hende er, at hun ikke længere kan varetage opgaven, som det hun forbinder med at være en god mor – at tage sig af sit barn derhjemme i mens det er lille. Honneth betegner denne form for ringeagt som kulturel nedvurdering (Honneth 2006, 178-179), hvor hendes kulturelle måde at være mor på, ikke

længere anerkendes som betydningsfuld for fællesskabet. Denne ringeagtsoplevelse kan siges at hænge sammen med det danske retslige system, der bygger på en bestemt samfundsnorm, at alle skal bidrage økonomisk til fællesskabet for at få del i velfærdsstatens goder.

8.1.4 Her er min familie gjort forbudt for mig

Familiesammenføring, er en rettighed som giver flygtninge muligheden for at leve sammen med deres ægtefælle og børn. De fire som allerede er familiesammenført, beskriver det som en stor lettelse samtidig med at perioden hvor de var adskilt var utrolig svær. Disse fire har været heldige at blive genforenet efter "kortere tids" adskillelse (1½-2 år). Kortere i forhold til Hassan som nu kæmper på 3. år i Danmark, med en tilværelse uden sin familie. På grund af de ændrede regler for opholdstilladelse og familiesammenføring. Hassan fortæller:

Jeg forventede hjælp fra kommunen, til at min familie kan flyve til Danmark. Men det kan de ikke, det er det danske system, siger de. (...) Jeg dør langsomt. Det er mit liv her i Danmark. Det er det danske system. Det danske system er det bedste i Europa – det bedste i verden [sagt med ironi i stemmen]. Wallah [jeg sværger] det nej! Det er det sværeste! Folk flygter fra krig for ikke at blive slået ihjel. Og de [den danske regering] gør sådan. (...) her er min familie gjort forbudt for mig.

Ovenstående afspejler oplevelsen af afmagt og fratagelse af autonomi, som Honneth er inde på (Honneth 2006, 12), samtidig med en forventning om at kunne blive genforenet med sin familie, hvilket han har måtte erfare det retslige system i Danmark ikke giver ham mulighed for på nuværende tidspunkt. En virkelighed der for ham, afskærer ham fra det vigtigste i livet, sin familie, og som konsekvens heraf virker til at hæmme ham i at lære dansk fordi han "tænker alt for meget", som Hassan beskriver det da han fortæller om tiden når han er på sit værelse. Hassan retter sin frustration mod reglerne og systemet og spørger "hvorfor velkommer regeringen flygtninge, og de vil ikke have mig. De kan lukke grænsen, så vi ikke kan komme." Frustrationen afspejler mere end blot det ikke at kunne være sammen med sin familie. Den afspejler også en fortælling om hvor svært det er at integrere sig økonomisk, på trods af at viljen er til stede og hvad dette har af konsekvenser for ham som mand og menneske. Hassan beskriver sin situation med disse ord: "Her jeg er hjemløs: ikke familie, ikke hus, ikke arbejde". Hvilket står i stor kontrast til det liv han har haft i Syrien, med sin kone, 5 børn, et stort hus på 200kvm i Damaskus, et landbrug i Qamishli, og med arbejde som bygningskonstruktør. I Danmark deler han lejlighed med en anden mandlig flygtning. Her fortæller han hvordan han oplever at "andre har fået deres familie her til,

kun mig og min ven har ikke fået familie her til. Alle andre har.” Det må umiddelbart ses i kontekst af at Hassan, og muligvis hans ven står i samme situation, at de nye regler og stramning på familiesammenfæringsområdet har ramt dem, samtidig med at de kender mange flygtninge der er kommet før dem, som alle har fået familiesammenføring. Således kan uretfærdigheden opleves særlig stærkt.

8.1.5 *Du har ikke ret til at holde ferie*

For at modtage integrationsydelse, skal du stå til rådighed på arbejdsmarkedet, hvilket betyder at det ikke er muligt at afholde ferie. Dette fremhæver især Perro og Fahid som krænkende, da de har mindre børn, som de føler det går ud over:

De siger der er ikke forskel på danske børn og flygtningebørn, men der er forskel. Når mine børn ser alle danske venner holder fri og holder ferie. Vil de gerne spørge: ”Mor, hvorfor holder vi ikke ferie”. Det er svært at forklare børn, at vi ikke holder ferie fordi vi er flygtninge. Det er den værste regel der er mod flygtninge. Ikke hvis jeg er alene, så ville jeg ikke holde ferie, men jeg har børn og de vil også have ferie. (...) Men hun [socialrådgiveren] siger: ”Du har ikke ret til at holde ferie”. Jeg spurgte hende hvorfor. Det er ikke min skyld jeg ikke har fået arbejde. Jeg har gjort det hele. (...) Jeg kan ikke glemme den sætning hun sagde til mig ”Du har ikke ret til ferie”. Det gør ondt i mit hjerte.

Perro oplever det som at være en særregel for flygtninge alene. Hun oplever det som en fratagelse af grundlæggende rettigheder, at hendes børn ikke kan få ferie. Og uretfærdigt da hun har gjort alt som de har bedt hende om i forhold til praktik.

Alle nævner reglen som en hindring for at de kan rejse til udlandet for at se deres nærmeste familie. Perro fik ikke fri til at besøge sine forældre der lige var ankommet til Tyskland, som FN-kvoteflygtninge, sidste år (2017). Khorshids kone har for første gang ikke set sin mor i tre år. Og Hassan er hindret i at rejse til Irak for at se sin familie, som han ikke kan få familiesammenføring med.

8.2 Generalisering og forventning om gensidig respekt

Betydning af gensidig anerkendelse vægter de alle meget højt, og især respekt forbindes med at være fundamentet for menneskelige møder, som Fahid her beskriver det: ”Respekt er nummer et. Hvis du ikke har respekt du er ligesom en hund. Respekt er en menneskerettighed”. Som kan fortolkes på den måde at han anser respekt som noget menneskeligt, og at man uden respekt ikke

er menneske.

I dette afsnit ses hvordan oplevelsen af at blive respekteret som menneske, udfordres af livet som flygtning, og generaliseringen af hvem flygtninge er. Rohlat fortæller her hvordan det at blive flygtning har haft indvirkning på hendes liv og syn på sig selv:

Det var et stort negativt øjeblik at vi skulle leve som flygtninge. Det var ligesom at få stempel på panden da vi flygtede. (...) Når du er flygtning så betyder det ikke noget hvem du er, men bare at du er flygtning. Når man taler om flygtninge handler det om tal, hvor mange der var på flugt. Hvor mange der døde mellem Grækenland og Tyrkiet. Hvor mange flygtninge kommer. (...) Det er det der irriterer mig meget, at man ikke adskiller imellem flygtning som mennesker. Man generaliserer. Hvis en flygtning gør et eller andet dumt, det er alle flygtninge der er sådan. Hvis 10 gør noget godt, igen gider sige det. En politiker siger flygtning! Flygtning! Flygtning, hele tiden og skal! Skal! Skal! Jamen du skal sige: "flygtninge der ikke gider at arbejde", "flygtninge der ikke gider tage uddannelse skal... De skal..."

Med Honneths termer kan ovenstående tolkes på den måde, at idet hun oplever en nedvurdering af hendes værdighed som menneske, på baggrund af hendes tvungne nye "stempel": flygtning. Så har det indvirkning på hendes selvværdsættelse, hvorfor hun beskriver sig selv som reduceret til et nummer. Det vækker også en reaktion i hende, som ses idet hun giver anvisning til politikerne om, hvordan de kan tale om flygtninge med respekt uden at nedvurdere dem. Denne reaktion kan fortolkes som det Honneth kalder motivationsmæssigt grundlag for social modstand, som jeg omtalte i afsnit 4.3: Kamp om anerkendelse. Denne oplevelse af, på uretfærdig vis, at være nægtet social anerkendelse, kan endvidere ses i lyset af at hun og hendes familie er blevet selvforsørgende indenfor 1½ år i Danmark, og derfor slet ikke kan genkende sig selv i dette billede af flygtninge.

Perro, Fahid og Hassan oplever noget tilsvarende, hvilket kommer til udtryk i deres narrativer på følgende måder: Perro fortæller at "jobcentret tror vi er parti [enhed]. Vi er ikke et parti der har bestemt retning. Der er forskellige kulturer, forskellige traditioner, forskellige opdragelser. Familier er forskellige" Og Fahid "Man er træt. Danmark siger alle flygtninge er sammen [ens]". Perros reaktion herpå er at hun kræver gensidig respekt: "Jeg respekterer at danskerne har regler om flygtninge. Jeg gør det hele. Men samme tid skal de også respektere mig som flygtning." Denne reaktion kan tolkes som en kamp om anerkendelse i den solidariske sfære, hvor netop symmetrisk værdsættelse af hinanden er idealet.

Khorshids narrativ skiller sig ud fra de andres idet, han beskriver modstanden han møder i samfundet, som en positiv motivationsfaktor:

Jeg skal acceptere det når du siger du kan ikke lide flygtninge. Jeg skal tænke på hvorfor du siger du kan ikke lide flygtninge. Derfor får vi motivation. Fordi det forstærker vores vilje. For hvis du ikke kan lide flygtninge. (...) Men hvordan viser jeg et positivt billede til dig hvis ikke jeg lærer sprog, hvis ikke jeg går i skole, hvis ikke jeg finder et arbejde. Hvis ikke jeg er enig med dig, hvis ikke jeg accepterer din kultur. Du kan overhovedet ikke acceptere mig.

For det første kan der ud af dette ses, at han accepterer at nogle danskere ikke kan lide flygtninge, i en erkendelse af at der må være en årsag til at folk ikke kan lide dem. Han ser det samtidig som sit ansvar, som flygtning, at ændre dette billede. Modstand for ham giver anledning til at gøre en endnu større indsats for at "vise et positivt billede" af sig selv ved at blive integreret. Her ses altså en variant af det klassisk eksempel på hvordan oplevelsen af ringeagt avler motivation for modstand for kamp om anerkendelse, bortset fra at modstand i dette tilfælde er en positiv drivkraft mod at overbevise om det modsatte. Drivkraften understøttes af den overbevisning: "Når du kender mig rigtig godt, så glemmer du at jeg ikke er dansker. Fordi så ser du mig og her starter respekt."

Khorshids kamp om anerkendelse kan endvidere ses i lyset af at han hele livet har oplevet mobning, både af araberne i Syrien fordi han er kurder, og i Libanon på baggrund af sin Syriske nationalitet. Hvilket kan tolkes som en endnu større motivation for at tage kampen om at vinde anerkendelse i den solidariske sfære, nu hvor han er kommet til et nyt samfund. Denne fortolkning understøttes ydermere af dette:

Min drøm er at blive dansk statsborger. Det er vigtigt for mig at vise min familie at jeg kan gå fra at arbejde hårdt som smed og svejser og blive respekteret i et andet samfund. Jeg viser at jeg sagtens kan klare mig i Danmark og blive dansker.

Her ses det endvidere at der ikke alene er et ønske om at opnå anerkendelse i den solidariske sfære, men også fra den nærmeste familie og således i den private sfære, der yderligere motiverer til at indgå i en integrationsproces.

Hvordan også nye fællesskaber har en betydning for oplevelsen af anerkendelse vil jeg komme ind på i det følgende afsnit.

8.3 Fællesskabernes betydning

I narrativerne understreges af alle, at når de taler om de dårlige ting i Danmark, så er det enten reglerne, lovgivning, politikere eller medierne, og ikke den almene befolkning generelt. Som Perro fortæller: "Jeg har oplevet én dårlig behandling, men til gengæld oplever jeg ti gode ting. Jeg siger tit: Danske folk er meget flinke og søde. Ikke ligesom regeringen". De har således alle haft positive oplevelser i mødet med danskere på det mere generelle plan. Men hvad betyder det at have danske fællesskaber for en integrationsproces? Og hvilke andre fællesskaber har betydning? Disse spørgsmål vil jeg her se nærmere på i det følgende.

Danske fællesskaber

Perro tillægger danske fællesskaber en vigtig rolle i forbindelse med at blive integreret: "Jeg kan ikke integrere mig selv alene. Jeg skal have nogen der hjælper mig". Her nævner hun: "Vi har to familier som vi er meget tæt med. Danske familie. Det er to gamle familier. De er meget meget søde. De har kendt min mand før jeg kom til Danmark [fra Frivillighuset]" De hjælper ved behov: "Jeg vil gerne klare tingene selv uden hjælp. Men nogen gange sproget er et problem, eller jeg har ikke viden om regler, så kan de hjælpe mig. Jeg går ikke til kommunen" Heri beskriver hun en stolthed i at kunne klare sig selv, kombineret med en erkendelse af at hun har brug for hjælp. Hvilket understøtter vigtigheden af at hun har denne mulighed. Fahid og Khorshid nævner noget tilsvarende i forbindelse med deres oplevelser af at have frivillige eller naboer, som hjælper dem. Udover Khorshids naboer, er bekendtskaberne typisk opstået i forbindelse med danskeres frivillige virke.

Ovenstående kan tolkes som et behov for mellemløbet mellem dem selv, som nyankomne, og systemet og samfundet i øvrigt, som en vigtig del i processen til at blive en del af samfundet. Hassan er den der har haft det vanskeligst med at få danske bekendtskaber. Han har ikke haft kontakt til frivillige instanser, selvom han har ønsket det, og har heller ikke fået danske venner gennem praktikpladserne. Han har til gengæld på et tidspunkt været i et forhold med en dansk kvinde, som efter 10 dage viste sig ikke at kunne fungere.

Rohlat er den som har haft lettest ved at få nye bekendtskaber og beskriver hvordan de har en større vifte af omgangskreds "Vi har nogen kurdiske venner, vi har nogen naboer fra Syrien fra Damaskus. Og vi har nogen gode danske venner også. (...) Men også på arbejdsmarkedet man

lærer også nogen at kende". Rohlat fremhæver særligt sin første praktik, som hun startede i efter 2 måneder i Danmark, som særlig betydningsfuld for hende. Nedenfor ses en gengivelse af hendes oplevelse af anerkendelse:

For eksempel den gang jeg var på arbejde og vi sad til pause, jeg følte det godt kunne være lidt utrygt, fordi jeg ikke forstår det hele. Jeg bare kikker rundt og prøver at forstå. Så kunne de godt finde på at sige: "Så [Rohlat] nu er det din tur til at snakke, hvad syntes du? Kan du godt forstå hvad det handler om?"

Altså de prøvede at blande [involvare] mig i deres snakke og prøver at vise mig at du ikke bare er en skikkelse, siger man det? du er her som menneske, du hører til det her sted. Vi vil gerne høre og lytte(...)

På den måde man inddrager og kan være med. Og det betyder at de respekterer mig. Det betyder at jeg ikke bare er her. Men at jeg har betydning. Så det de viser respekt det betyder meget. (...) De ikke bare ignorerer mig, at jeg også er med selvom jeg har en anden kultur og kommer fra et andet land. Også den man underviser på i vores land er ikke den vi har i Danmark. Men alligevel har vi fællesting. Vi lærer af hinanden. (...) De siger også til mig: "[Rohlat] du er en berigelse for os." (...) De er imødekommende og kommer med stor kram og åbne arme når jeg kommer på besøg. De siger vi mangler dig. Vi har brug for din hjælp. (...) Det betyder noget at når jeg ikke er der, at jeg er savnet og at min hjælp betyder noget for dem, at jeg kan gøre noget for dem. (...) Jeg vil gerne gøre en forskel, det vil jeg meget gerne.

Dette narrativ er et konkret eksempel på hvordan hun oplever anerkendelse, både på baggrund af den hun ér og for hendes kompetencer som lærer. Hun oplever herigennem at hun anses som positiv bidrager til lærergruppen og skolen, hvilket bekræfter hende i at hun er betydningsfuld for fællesskabet og et ligeværdigt menneske. Hun fremhæver endvidere det at blive inkluderet bekræfter hendes tilstedeværelse, som for hende betyder respekt. Modsat det at hun ikke "bare er her", eller det at kollegaerne "ikke ignorerer" hende, som kan tolkes som det værst tænkelige for hende. Det svarer til det som Todorov kalder for at blive usynliggjort, som han fremhæver som den værst tænkelige form for ringeagt.

Oplevelsen af denne type anerkendelse, er enestående for undersøgelsen her, hvilket muligvis kan forklares med at hun er den eneste der har haft så stor en berøringsflade med det danske arbejdsmarked og således også i særlig grad har haft mulighed for at indgå i forskellige former for relationer med danskere. Praktikken som type adskiller sig også fra de praktikker de andre har, både i form af at det er et arbejde indenfor et område hun har kvalifikationer indenfor, men også som et fag hvor kommunikation er en del af dagligdagen. Denne faktor, vil jeg påstå, kan have en naturlig indvirkning på muligheden for at få nye venskaber og få en til at føle sig imødekommet og en del af arbejdsfællesskabet. Desuden kan det ses i Rohlats narrativ at hun har været et sted hvor

hendes kollegaer har været gode til at inddrage hende, hvilket hun selv nævner har haft stor betydning for hende.

Rohlat er den eneste der beskriver hvordan hun har fundet ligeværdige danske fællesskaber, opnået gennem praktik og arbejde. Honneth er inde på det i forbindelse med betegnelsen af symmetrisk værdsættelse, som det ideelle for oplevelsen af anerkendelse i den solidariske sfære, som nævnt i kapitel 4: Anerkendelsesteori(er).

Fahid, Perro og Khorshid har også kontakt med danskere privat, men i et mere asymmetrisk fællesskab. Idet der er et ulige forhold mellem hjælpere og dem der bliver hjulpet, dog uden at jeg vil mene at det er en decideret magtrelation. Et sådant fællesskab vil jeg betegne som et alternativt fællesskab, da det ikke opfylder de normale betingelser for at være symmetrisk, og alligevel oplever de en solidarisk anerkendelse igennem dette fællesskab. Jeg vil endvidere påstå at dette fællesskab, i meget høj grad virker motiverende for involvering i integrationsprogrammets krav, da de er med til at skabe forståelse og afklaring i forbindelse med krav og forventninger fra integrationssystemet. De er desuden en hjælp til at lære sproget hurtigere, hvilket også kan have en fremmende effekt i forbindelse med skole og praktik, og i samfundet i det hele taget.

Kurdiske fællesskaber – et alternativt fællesskab

Da emnet drejer sig om bekendtskaber i Danmark fortæller Hassan følgende: ”Jeg har mange venner her. Gamle venner. Jeg ser dem i weekenden. (...) Så glemmer jeg problemer” Samtidig fortæller han også på et andet tidspunkt: ”Der er ikke nogen som støtter mig her i Danmark, men jeg får det bedre når jeg er sammen med vennerne. (...) Så glemmer jeg lidt alt det dårlige. Jeg stopper med at tænke hele tiden”. Vennekredsen har således en særlig vigtig rolle, idet det midlertidigt får ham til at glemme problemerne, dog uden at han oplever nogen decideret støtte.

Det samme giver Fahid også udtryk for her:

Jeg [har] ikke venner her i Danmark jeg kan tale med. Jeg går til psykolog, men han har ikke forstået at hjælpe mig. Men det hjælper når jeg taler med venner. Men min gode venner døde i havet [da vi var sammen på vej over Middelhavet]

Ovenstående kan tolkes som en adskillelse mellem det at have gamle og nye venskaber. Hvor de nye hjælper med at få tankerne væk fra det svære i en kortere stund, uden egentlig at få talt om

dybereliggende ting. Hvor han selv nævner at "de gode venner", som dem han kunne "tale med", nu er døde.

Perro beskriver det ligeledes svært, at finde ligesindede og alderssvarende fællesskaber:

Jeg har venner, men de tænker ikke ligesom mig. Vi kan ikke forstå hinanden. I Syrien havde jeg mange venner vi kunne diskutere mange ting. Her jeg har nye venner. Men de er ældre end mig. Og de danske familier jeg kender er gamle. Der er ikke nogen unge. (...) Flygtningene har heller ikke tid. De afleverer og henter [børn] og går i skole. Ikke weekenderne, man kan godt se hinanden. Men som jeg har sagt, de er nye venner.

Af dette kan det for det første ses at nye venner, for Perro, ikke har samme kvalitet som hendes gamle venner – hun mangler ligesindede venner. Det samme gælder for Khorshid, som også fortæller hvordan de har: "mange venner både araber og kurdere. Mest kurdere. Mest de tre familier", og samtidig fortæller "Vi ser ikke hinanden så meget måske en gang hver 4. eller 6. måned. Det har ikke så stor betydning at vi kommer fra samme område. Fordi vi er meget forskellige.

Honneths beskriver hvordan der grupper i mellem kan være forskel på normer og hvad der anses for at have social værdi. Det som Perro og Khorshid her giver udtryk for, kan således tolkes som værende et udtryk for at det er svært at finde nogen med samme værdier eller at skulle ændre på sin egne, for at kunne føle sig anerkendt som positiv bidrager i den nye relation. For Perro virker tidsaspektet endvidere til at have en indflydelse på muligheden for at skabe disse mere dybe konsistente sociale relationer.

At de alligevel alle holder fast i disse fællesskaber, og herigennem virker til at værdsætte dem, kan tolkes som et udtryk for at de udgør et symmetrisk fællesskab, hvor de på trods af forskelligheder ser hinanden som ligeværdige. Den fælles livssituation de står i som kurdisk flygtning fra Syrien med Asyl i Danmark, kan endvidere anses for at være netop det der danner rammerne om fællesskabet. Fællesskabet kan betegnes som et alternativt solidarisk fællesskab, idet der er plads til forskellige normer og værdier, som de ikke nødvendigvis oplever er tilfældet i det store majoritetsfællesskab. Fællesskabet anerkendes heller ikke nødvendigvis af majoritetssamfundet. Dog vil jeg ikke kalde det for subkultur eller en modstandskultur, som Honneth bruger som eksempler på alternative fællesskaber, da fællesskabet her fungerer som supplement og ikke har

karakter af decideret modstand. Fællesskabet kan endvidere betegnes som det sted hvor alle reaktioner og følelser på en unormale livssituation som flygtning, en stund kan artikuleres og anerkendes som normale. Dette vil i bedste fald kunne have en positiv indvirkning på den almene sindstilstand og muligvis på denne måde, implicit, have en positiv indvirkning på deres involvering i integrationsprogrammet. I værste fald vil det kunne demotivere, hvis der gensidigt bekræftes alle de dårlige oplevelser, hvormed en modstandskultur, vil kunne opstå. Dette er dog ikke tilfældet på nuværende tidspunkt.

Hvordan nære primærrelationer også har indflydelse på oplevelsen af anerkendelse vil jeg se nærmere på i næstkommende afsnit.

8.4 De nære relationers betydning

I Syrien har de alle boet tæt på forældre og søskende, og i dag er de spredt over flere lande som Tyrkiet/Irak, Tyskland og Syrien. De spredte familierelationer vedligeholdes gennem ugentlig telefon- og online kontakt. Det giver ikke alene mulighed for at fortsætte en indsigt i hinandens liv, og at kunne hjælpe hinanden økonomisk på tværs af landegrænser. Men giver også muligheden for at få viden om andre samfundsmæssige forhold, og andre landes måder at behandle flygtninge og gøre integration på. Dette har blandt andet betydet at både Hassan, Fahid og Perro i deres narrativer sammenligner Danmark med for eksempel Tyskland og har fået en forståelse af at livet i Tyskland virker til at være lettere end i Danmark, med den begrundelse at der er arbejde og ikke krav om samtidig at gå i skole. Livet som flygtning kan således tolkes som værende en transnational tilstand, hvor de forholder sig til mange lande samtidigt, som Schiller kommer ind på det i sin teori om Transnationalisme.

Telefonisk- og onlinekommunikation er dog ikke nok til at holde savn på afstand. De udtrykker alle stor smerte, afsavn og frustration over ikke at kunne være sammen med deres nærmeste familie.

Hassan beskriver adskillelsen med disse ord:

[J]eg har ikke min kone, ikke mine børn [her]. (...) Det er svært. Hvis du var mig, ville du begå selvmord. (...) Jeg vil leve, vi er alle sammen mennesker. Men jeg er død. Jeg er glad her jeg har noget at lave og penge. Andre har det godt med arbejde, og familie. Jeg ønsker at leve, og have min familie her. Det vigtigste er min familie. Og arbejde.

Adskillelsen beskriver han som særlig svær på baggrund af at han har været sammen med sin kone i 25 år, og særligt når han ikke er beskæftiget er det svært for ham, som set tidligere. Anden gang vi mødes fortæller han, at han nu har lånt penge til billetter og vil rejse en måned til Irak. Han udtrykker at han måske godt kan få ferie nu, fordi han har været lang tid i Danmark. "måske bliver jeg i Kurdistan. Det er meget svært i Danmark (...) Der er ikke noget arbejde", fortæller Hassan og usikkerheden om hans familie overhovedet bliver godkendt til familiesammenføring forstærker hans overvejelser om at blive dernede. Denne beslutning kan tolkes som en reaktion på at ville genvinde sin autonomi, som samtidig vil kunne opfylde behovet for anerkendelse i privatsfæren, og kan tolkes som en kamp om anerkendelse.

Oplevelsen af anerkendelse i privatsfæren er svær at opnå gennem fjernkontakt, og kan anses for at være årsagen til at denne anerkendelsesform, for dem med ægtefæller i Danmark, virker til at være reduceret til primært at være i forbindelse med dem. De nævner alle ægtefællerne som deres ultimative støtte i forbindelse med deres nye liv i Danmark, hvor Fahid har mareridt hver nat og de alle går med mange tanker, som kredser om familie, forhold i Syrien, oplevelser, savn og tab. Anerkendelse i denne sfære nævner Honneth som det der giver et psykisk fundament for, at man kan have tillid til egne impulser og behov, hvorfor jeg også vil påstå at betydningen af primærrelationerne har stor betydning for at kunne indgå i et integrationsprogram.

Hassan, er det kun den smule, som fjernkontakten kan give ham, og hans kontakt med sine to børn i Europa, hvilket måske kan forklare hvorfor savnet til familien fylder så meget.

Betydningen af at være troende, omtales forskellige steder i narrativerne, og de fire der er muslimer beskriver deres tro som en privatsag mellem dem og Gud, som giver dem styrke til at komme igennem svære tider.

8.5 Delkonklusion

I afsnittet her vil jeg kort opsummere de vigtigste resultater, som denne analyse af de fem personers narrativer har medført.

Fortællingerne spænder fra oplevelser af anerkendelse, til ringeagt til kampe om anerkendelse, og bærer præg af at udgangspunktet er, hvordan forholdene var i Syrien. Der har vist sig at være tre typer fællesskaber som kommer til udtryk i deres narrativer.

Primærrelationen, hvor særligt ægtefællen har stor betydning for den grundlæggende støtte.

Majoritetsfællesskaber kan ud fra empirien inddeles i to hovedområder.

Det første: *Det offentlige*, repræsenteret af politikerne og medierne på baggrund af disses ytringer og forestillinger om flygtninge. De interviewede personer oplever disse som yderst stigmatiserende og krænkende, grundet oplevelser af at de som mennesker bliver reduceret til kategori "flygtning", uden nuancering af hvordan flygtninge er meget forskellige. Oplevelsen af stigmatisering, gennem en negativ generalisering, kan anses for at være en form for ringeagt. For det første fordi de herved nægtes en solidarisk anerkendelse af individet som værende betydningsfuld for samfundet. For det andet kan det også ses i lyset af Heidegrens tilføjelse af at mennesker er forskellige og at der er et behov for at blive anerkendt for denne forskellighed. Herigennem opleves en eksklusion, som jeg vil påstå modvirker det at kunne føle sig som en del af det større fællesskab, og således kan hæmme motivationen til at involvere sig i det kommunale integrationsprogram. Dog er der én af de interviewede, der har formået at vende det til en kamp om anerkendelse, gennem ønsket om at modbevise disse forestillinger om flygtninge.

Det andet majoritetsfællesskab er *Arbejds- og praktik fællesskaber*, som har vist sig at have stor betydning for oplevelsen af en ligeværdig, symmetrisk social relation. Empirien viser at anerkendelse igennem dette fællesskab, skaber motivation for at engagere sig i arbejdet, som med Honneths begreber kan forklares med at "man værdsætter sig selv som medlem af et solidarisk fællesskab" (se kapitel 4).

Alternative fællesskaber kan også inddeles i to typer. Det første er *frivillig-flygtning relationen*.

Selvom relationen er asymmetrisk på baggrund af hjælper- og den der har brug for hjælp-forholdet, viser det sig at de personer, der indgår i dette fællesskab oplever anerkendelse. Fællesskabet har endvidere stor betydning for integrationsprocesserne, da de hjælper den enkelte med at forstå regler og majoritetssamfundet. De viser sig endvidere at være en hjælp i forbindelse med sprogtilegnelse. Det kan hævdes at dette alternative fællesskab på denne måde danner bro mellem flygtning og det øvrige samfund.

Det andet alternative fællesskab er *kurdiske fællesskaber*. Disse fællesskaber har vist sig ikke at være baseret på de typiske ting som fællesværdier og normer, men derimod på en fælles baggrund og situation: at være kurdisk syrer med asyl i Danmark, hvor oplevelser hermed kan

artikuleres. Fællesskabet kan tolkes som at være opstået på baggrund af en følelse af symmetrisk værdsættelse af hinanden, hvor de til sammen udgør et solidarisk fællesskab, hvor de anerkender hinandens forskellige normer og værdier. Anerkendelse igennem dette fællesskab, fremmer ikke nødvendigvis eksplicit involveringen af et integrationsprogram. Implicit kan det dog, på baggrund af oplevelsen af anerkendelse i den solidariske sfære, antages at have betydning.

Interviewpersonerne vil alle gerne opnå ordinært arbejde, det er dog kun lykkedes for en enkelt. Problemet viser sig at være lange praktikforløb, som de oplever hænger sammen med to ting. For det første at der ikke ér arbejde i Danmark, og for det andet oplevelsen af at arbejdsmarkedet udnytter flygtninge i integrationssystemet til at få gratis arbejdskraft samtidig med at kommunerne ikke i høj nok grad går ind i dette problem. Ansvar for problematikken omkring de langvarige praktikker som ikke medfører arbejde, placeres igennem deres narrativer to steder. På den ene side retter de ansvaret mod arbejdsmarkedet, i særlig grad det private. På den anden side rettes der et ansvar mod jobkonsulenterne og kommunen, om at de skal stoppe praktikkerne så snart det viser sig der ikke er udsigt til arbejde, for at de ikke skal blive udnyttet.

Oplevelsen af at være tilknyttet et integrationsprogram og herigennem modtage offentlige ydelser, opleves som en reducere af den personlige frihed. Særligt på baggrund af ikke at have ret til ferie, grundet kravet om at stå til rådighed på arbejdsmarkedet. Dette opleves som fratagelse af deres børns rettighed til at have ferie, samt fratagelse af muligheden for at besøge den nærmeste familie i udlandet.

Det danske integrationssystemets rammer opleves således ikke som anerkendende, hvorimod fællesskaberne i højere grad opleves som anerkendende og fordrer deres integrationsproces.

9.0 DISKUSSION

I de to analysekapitler har jeg analyseret henholdsvis de lovmæssige rammer for integration, og flygtninges narrativer om oplevelser af anerkendelse i deres første tid i Danmark. Resultaterne af undersøgelsen er således inddelt i en teoretisk og erfaringsbaseret del, hvorfor jeg i dette kapitel finder det væsentligt at diskutere udvalgte kontraster som undersøgelsen har vist. Jeg vil efterfølgende i kapitlet, vurdere og tage et kritisk blik på min valgte teori- og metode tilgang.

9.1 Selvforsørgelse eller beskæftigelse

Det beskæftigelsesrettede fokus, der blev implementeret i 2015, kan umiddelbart opfattes som ønsket om at flygtninge hurtigere skal blive selvforsørgende. Analysen af integrationsloven har dog vist hvordan det medførte pres på kommunen om at få flygtninge i beskæftigelse på to uger, kan betyde at det oprindelige formål, at flygtninge bliver selvforsørgende, bliver reduceret til målet om beskæftigelse. Konsekvenser som analysen peger på er at der er risiko at relevansen af beskæftigelsestypen samt medbragte kompetencer nedprioriteres. I praksis, viser empirien hvordan samarbejdet med arbejdsmarkedet kombineret med det beskæftigelsesrettede fokus har betydet at alle kan få praktik, men at det virker til at integrationssystemet har mistet fokus på det egentlige mål "at flygtninge bliver selvforsørgende". Dette har betydet at de oplever at de ikke kan komme videre end til praktik-fasen, og opnå ordinært arbejde. Integrationssystemet viser således på den ene side hvordan det ønsker at flygtninge integrerer sig og bliver en del af samfundet, eksempelvis gennem en assimilationsproces. På den anden side viser praksis det modsatte. Dette medfører endvidere at integrationssystemet indirekte fordrer segregation, på trods af det oprindelige ønske netop var at modvirke dette som set i første analysedel. Dette betyder endvidere, at man, ligesom Larsen beskriver det (se afsnit 4.4), kan stille spørgsmålstejn ved, hvorvidt integrationssystemets rammer giver flygtninge tilstrækkelig muligheder for at realisere sig selv i forhold til de potentialer de har med sig fra deres oprindelsesland. I form af for eksempel at gøre brug af medbragt uddannelses- og erhvervs erfaring. For flygtningene i integrationsforløbet må dette kunne skabe frustration over at blive stillet et mål for deres integrationsproces, som i praksis næsten er umuligt at opnå, da integrationssystemet ikke understøtte denne del. Noget tilsvarende ses i forbindelse med det offentlige retorik omkring flygtninge. På den ene side er der et pres på flygtninge om at de skal blive integreret og blive en del af samfundet, som vi så i forbindelse med integrationssystemet. På den anden side viser interviewene hvordan de oplever at der er en negativ generalisering omkring flygtninge, som får dem til at føle sig ekskluderet og ikke set for de mennesker som de virkelig er.

Empirien viser ligesom første analysedel, at integrationsloven kan ses som en forsimplet tilgang til hvad flygtninge skal forholde sig til. Dette ses på baggrund af de elementer som narrativerne har givet udtryk for som for eksempel kompleksiteterne der er forbundet med at være flygtning. Den politiske tilgang til integration har i høj grad fokus på økonomisk integration, med fokus på

beskæftigelse, samt social integration med fokus på normer og værdier. Med dette fokus overses betydningen af sociale fællesskaber, som væsentlige i forbindelse med en integrationsindsats. Rohlats oplevelser med at indgå i ligeværdige fællesskaber med majoritetsbefolkningen, giver en idé om at dette fællesskab i høj grad giver bekræftelse af hendes betydning for fællesskabet og giver anerkendelse for hendes kompetencer. De andre som ikke nyder glæden af dette fællesskab, oplever dog stadig anerkendelse i den solidariske sfære, da de indgår i alternative fællesskaber. I praksis har det vist sig at fællesskaber med frivillige har stor betydning i forbindelse med forståelsen af regler, samfund og systemer, samt i tilegnelsen af sprog. Og Kurdiske fællesskaber har stor betydning, idet de giver mulighed for at mødes med andre ligesindede, hvor oplevelser med det nye, samt livet som flygtning, kan artikuleres. Et interessant spørgsmål at stille, er hvordan interviewpersonernes liv ville se ud hvis de ikke havde disse alternative fællesskaber? Et forslag til svar på dette kan være, at uden disse fællesskaber ville de negative oplevelser fra det offentlige og samfundet, muligvis gå ind og påvirke dem negativt. Måske i en grad, at der ville kunne opstå et behov for at tage kampen om anerkendelse gennem modstandskulturer for at opnå anerkendelse.

Med Larsens pointe in mente om at man ikke kan "diskutere anerkendelse uden også at tage diskussionen om anerkendelsens grænser" (se afsnit 4.4). Vil jeg her komme ind på nogle af de grænser integrationssystemet sætter for anerkendelse. En begrænsning som Perro i hendes narrativ, som vist i analysen, er inde på, er at integrationssystemets krav om at flygtninge skal være beskæftiget i praktik i dagstimerne og være i skoleforløb om aftenen, hæmmer muligheden for at indgå i alternative fællesskaber. Desuden begrænses muligheden for at opnå anerkendelse i arbejdsfællesskaber, så længe de ikke har mulighed for at få arbejde, hvor de kan føle sig som betydningsfulde bidragydere til fællesskabet.

9.2 Refleksioner over teorivalg

Teorien har vist sig at være anvendelig og har givet mulighed for at få indsigt i oplevelser af anerkendelse i mange forskellige aspekter af interviewpersonernes liv. Teorien har dog nogle begrænsninger som jeg vil komme ind på i dette afsnit.

Teorien er begrænset til et fokus på udefrakommende faktorer i mellem menneskelige interaktioner, hvormed det ikke anses som en mulighed at anerkende sig selv på baggrund af egne

handlinger. Det kan for eksempel være glæden over at have malet et smukt billede, hvormed man anerkender sig selv uanfægtet af andre. Denne begrænsning har bevirket at jeg i mine interviewspørgsmål for eksempel ikke har stillet spørgsmål som "hvad gør du for dig selv som gør dig glad?". Et sådan perspektiv på anerkendelse, ville jeg påstå, kunne give et andet billede af hvilken betydning anerkendelse har for flygtnings involvering i det kommunale integrationssystem.

Med denne tanke om indre faktorer, rejser et andet spørgsmål. Kan det tænkes at der er andre drivkræfter, end anerkendelse, som kan have indvirkning på flygtnings evne til at mestre en integrationsproces. Hvordan spiller faktorer om modstandskraft og resiliens ind her? Kan dette forklare hvorfor mine interviewpersoner virker til at være ressourcestærke og have stor tiltro til sig selv, på trods af manglende anerkendelse udefra? Kan det tænkes at deres baggrund og opvækst som kurder i Syrien, hvor forholdene ikke har været optimale, har været med til at give dem en indre modstandskraft?

9.3 Refleksioner over metodevalg

Atkinsons metodiske tilgang til interview har været anvendelig, og jeg har fået brugbare narrativer ud af dem. Spørgsmålene jeg fik formuleret ud fra de vejledende punkter han kommer ind på i sin teori, har givet lange og gode svar. Jeg var fra interviewprocessens begyndelse opmærksom på at han interviewmetode er særligt nyttig i forbindelse med hele biografier. For ikke at få alt for meget med i interviewene som ikke havde direkte relevans for emnet, valgte jeg derfor at strukturere interviewet med interview guide a la semistruktureret interview. Dette valg viste sig at være rigtig godt. Jeg fik stadig lange og gode interviews, med en masse baggrundsinformation jeg ikke har anvendt i analysen, men det har givet et større billede af den enkelte person. Havde jeg til gengæld anvendt almindelig semistrukturerede interview kan det være, at jeg ikke på samme måde havde fået dybdegående svar.

Det at vælge at interviewe på arabisk, viste sig at være en udfordring, da der var emner hvor mit vokabular ikke var tilstrækkeligt, og interviewpersonens heller ikke var det på dansk. Jeg har dog kunne slå ordene op i ordbogen ved gennemlytning. Desuden har jeg fået en i mit professionelle netværk til at kontrollere enkelte citater, i forhold til om jeg havde forstået det arabiske korrekt. Det har derfor ikke haft indflydelse på analysen. At jeg valgte at interviewe på denne måde, har til gengæld givet mig en unik mulighed for at tale med nogen som ikke er flydende i dansk, og i første

person, uden tolk. Dette har givet mig nogle interessante bidrag til analysen, som jeg ikke vil have været foruden.

10.0 KONKLUSION

Jeg har i specialet undersøgt forholdet mellem flygtninges oplevelser af anerkendelse og deres involvering i integrationsprogrammet. Samt set nærmere på, hvordan integrationssystemet og andre fællesskaber danner rammen for deres oplevelser af anerkendelse. Dette har jeg gjort ved at lave to analyser, hvoraf den første til dels havde til formål at danne grundlag for den anden.

For at skabe det bedst mulige overblik over specialets resultater vil jeg inddele kapitlet i henholdsvis integrationssystemets- og alternative fællesskabers rammer for oplevelsen af anerkendelse. I hver af disse afsnit vil jeg konkludere hvorvidt disse har indflydelse på de interviewedes involvering i integrationsprogrammet. Til sidst vil jeg i det perspektiverende afsnit komme med mine bud på forslag til videre forskning samt forandringsforslag på integrationsområdet.

10.1 Integrationssystems rammer for oplevelsen af anerkendelse

Første delanalyse viste hvordan den danske lovgivning først og fremmest, sikrer flygtninges grundlæggende rettigheder ved blandt andet at give adgang til velfærdsstatens goder, herunder økonomisk understøttelse og familiesammenføring. Hvilket kan sidestilles med anerkendelse i den retslige sfære.

Det politiske fokus på integration af flygtninge betyder dog også særregler- og love udmøntet gennem en integrationslovgivning og et integrationsprogram, hvis formål er at få flygtninge- og indvandrere til "at blive deltagende, selverhvervende og ydende medborgere" (Udlændinge- og integrationsministeriet 2017b). Disse særlove kan på den ene side ses som drevet af et positivt ønske om at flygtninge- og indvandrere skal blive medborgere på lige fod med andre. På den anden side, når der ses nærmere på integrationslovgivningen, skaber især stramningerne på området ulige rettigheder i forhold til øvrige borgere. Disse særregler og love, vil jeg påstå svarer til det som Santos forbinder med at optrække "the Abyssal Line", som kan betragtes som linjen mellem kategorierne "dem og os" – eller mellem flygtninge og det øvrige majoritetssamfund. Hvilket, med Honneths termer, giver grundlag for oplevelsen af ringeagt idet de ikke oplever at

være anerkendt som ligeværdige medlemmer af samfundet (Honneth 2006, 12). Derudover kan det hævdes at ændrede forhold, kan forstærke oplevelsen af uretfærdighed, da andre i samme situation som dem, tidligere, har haft andre og lempeligere vilkår. Hvormed de ikke oplever at velfærdsstatens goder kommer alle ligeligt til gode, og således kan opleve en moralsk uretfærdighed.

Oplevelsen af ringeagt kan endvidere forstærkes af regeringens retorik og fokus omkring det at lave stramninger. I et politisk udspil, som viser en generel holdning til at flygtninge er gjort til klienter som lever på kanten af samfundet uden arbejde, og ikke ønsker at yde til det danske samfund. Dette kan hævdes at være en yderst stigmatiserende tilgang og forstærke oplevelsen af nedværdigelse.

Den politiske tilgang til integration, har vist sig at ligne Berrys akkulturationsstrategi "assimilation" (2005), som kan hævdes at være en forsimplet tilgang til hvad flygtninge skal forholde sig til. Set i forhold til de elementer som forskere kommer ind på i forbindelse med teorier om sociale integrationsprocesser- akkulturationsstrategier, transnationalisme og socialpsykologiske forhold der gør sig gældende i livet som flygtning. De anerkendes igennem denne tilgang ikke som mennesker med sociale og globale livsbetingelser og følelser, men som mennesker med behov for mad og husly og som nogen der skal yde for at opnå økonomiske livsvilkår. Samt det at skulle indgå i en akkulturationsproces fra kultur A til kultur B.

Anerkendelse i den retslige sfære skal, ifølge Honneths anerkendelsesteori, funderes på ligeværdighed, med oplevelsen af at alle, i et givent samfund, har samme rettigheder. Det kan ud fra dette således konkluderes at integrationssystemet kun i nogen grad danner rammerne for oplevelsen af anerkendelse.

10.2 Flygtninges oplevelse af anerkendelse i integrationssystemet

De grundlæggende rettigheder som nævnt i første afsnit fremhæver alle interviewpersonerne som værdifulde, især også det at leve i sikkerhed og fred. Dog er det der fylder mest i deres narrativer frustration over oplevelser af ikke at blive set som dem de er og med de kompetencer de har, men som "flygtninge" mere generelt, hvis kompetencer ikke har værdi i Danmark. Dette kommer blandt andet til udtryk i deres erfaringer med at være i langvarige praktikker, uden at opnå ordinært arbejde. Hvorfor de oplever arbejdsmarkedet udnytter dem, og kommunen ikke støtter

dem i at stoppe denne udnyttelse. På baggrund af særlove og regler, samt denne oplevelse af udnyttelse, giver de endvidere udtryk for at de ikke oplever at have lige rettigheder, eller at være ligeværdige med andre personer i samfundet.

Interviewpersonerne beskriver alle hvordan de påvirkes af mediernes- og politikernes negative fokus. De kommer ind på hvordan de således føler sig fremmedgjort i samfundet og fremhæver et ønske om nuancering.

Oplevelse af ringeagt i forbindelse med integrationssystemets rammer virker dog ikke til at hindre dem i at involvere sig i integrationsprogrammet, da behovet for et økonomisk fundament vægter højest. Én af interviewpersonerne formår at vende modstand mod flygtninge, til sin motivation og drivkraft til at modbevise dette billede.

Dog har oplevelsen af ringeagt for de øvrige en mere opgivende effekt, hvilket jeg vil hævde kan have indflydelse på motivationen til at integrere sig i samfundet. Anerkendelse fra alternative fællesskaber, har dog vist sig at have en positiv indvirkning på interviewpersonerne.

10.3 Alternative fællesskaber som ramme for anerkendelse

Narrativerne viser to alternative fællesskaber der har betydning for de personer jeg har interviewet, som begge har vist sig at have betydning for involveringen af integrationsprogrammet. Fællesskabet med danske *frivillige*, eller andre personer som hjælper dem med de praktiske ting, danner bro mellem flygtning og det øvrige samfund. Det viser sig derudover også at være en hjælp i forbindelse med sprogtilegnelse. Det kan således konkluderes at denne form for fællesskab har betydning for integrationsprocessen, og derfor også for involveringen i et integrationsprogram

Det andet alternative fællesskab er *kurdiske fællesskaber*. Anerkendelse igennem dette fællesskab, fremmer ikke nødvendigvis eksplicit involveringen af et integrationsprogram. Implicit kan det dog, på baggrund af oplevelsen af anerkendelse i den solidariske sfære, antages at have betydning.

Særligt for dem der ikke opnår anerkendelse i den solidariske sfære gennem for eksempel arbejds- og praktikfællesskaber som er en del af det jeg har kaldet for *majoritetsfællesskaber*, og udgør den tredje fællesskabstype som jeg har arbejdet med i specialet.

På baggrund af denne undersøgelse har jeg således opfyldt mit formål, som var at bidrage med viden om flygtnings oplevelser af anerkendelse i forbindelse med deres integrationsproces, samt

givet et kritisk samfundsteoretisk perspektiv på integrationssystemets rammer. Specialet har i virkeligheden vist hvordan den politiske tilgang til integration er forsimplet i forhold til den meget komplekse virkelighed mennesker står i som flygtning. Specialet åbner således op for mange flere forskningsmuligheder end det besvarer. Men dette har også været formålet, at kunne belyse, hvordan der er behov for et større fokus på dette område, med udgangspunkt i flygtninge selv og deres oplevelser, af for eksempel anerkendelse.

10.3 Teori- og metodes anvendelighed

Teorien har vist sig at være anvendelig og har givet mulighed for at få indsigt i oplevelser af anerkendelse i mange forskellige aspekter af interviewpersonernes liv. Teorien har dog nogle begrænsninger som for eksempelvis begrænsningen til kun at omhandle ydre mellemmenneskelige relationer. Hvor det at anerkende sig selv, for den man er eller det man gør ikke anses som en reel anerkendelsesform, hvilket kunne give yderligere perspektiver på oplevelsen af anerkendelse hos flygtninge.

Metodeteorien i forbindelse med udarbejdelsen af narrativer til anden analysedel, har været anvendelig til formålet, hvor jeg dog har struktureret interviewene mere end Atkinsons metodeteori umiddelbart lægger op til. Interviewformen har givet mig en del empirisk materiale jeg ikke har anvendt direkte i specialet, men det har givet mig et større helhedsbillede af den enkelte person og historie. Dette har bevirket at jeg i højere grad har kunne være loyal over for den enkeltes narrativ, når jeg har udvalgt bestemte citater og inddraget deres oplevelser i min analyse. Brug af arabisk som interviewsprog har været udfordrende i processen, men har til gengæld givet mulighed for at interviewe to som ellers ikke have haft mulighed for at dele deres erfaringer med at være i en integrationsproces.

10.4 Perspektivering

Jeg vil i det følgende komme ind på nogle konkrete forslag til videre forskning og forslag til ændringer i integrationssystemet.

10.4.1 Forslag til ændringer i integrationssystemet

Narrativerne har givet udtryk for et stort behov for at der kommer mere opmærksomhed på praksis omkring praktikordning – og forhold, der er i forlængelse af integrationsprogrammets beskæftigelsesfokus.

Oplevelsen af at arbejdsmarkedet udnytter flygtninge til gratis arbejdskraft gennem praktikker er gennemgående i undersøgelsen her, og bør tages alvorligt. Der kan måske ikke ændres på antal af arbejdspladser, men undersøgelsen peger på at der er behov for at sagsbehandlere og jobkonsulenter sikrer rammerne for ordnede praktikforhold. Således de langvarige praktikker kan stoppes, hvis der reelt ikke er udsigt til løntilskudsjob eller ordinært arbejde. Desuden peger undersøgelsen på at arbejdspladserne ofte bruger "dårlige sprogkunderskaber" som undskyldning for ikke at give flygtninge ordinært arbejde. Her kunne den kommunale indsats også være mere anerkendende overfor flygtningene ved at sørge for der er overensstemmelse mellem forventninger på begge sider og afklaring omkring de reelle muligheder for arbejde. Dette vil bevirke at de er afklaret med hvad formålet og målet med praktikken er og hvad der eventuelt skal til for at vedkommende kan nå det ønskede mål, at få ordinært arbejde. Dette vil muligvis kunne afhjælpe oplevelserne med at blive afvist efter en længere varig praktik. Samt give oplevelsen af at blive anerkendt som en moralsk tilregnelig person på lige fod med andre, idet de vises at de anses for positiv bidragyder til samfundet.

10.4.2 Forskningsforslag

Specialet giver anledning til yderligere forskning indenfor området.

Forskning i nye/alternative fællesskaber og disses betydning for flygtninge i deres integrationsfase, vil være interessante at gå mere i dybden med. Undersøgelsen her, peger på to forskellige typer af fællesskaber der har betydning. For det første de danske frivillige bekendtskaber, som har stor betydning som bindeled mellem det offentlige og det der formidles ud der fra, samt i det hele taget med at lære det nye samfund og dets struktur at kende. Og for det andet virker fællesskaber med landsmænd til at have en betydningsfuld værdi på baggrund af den fælles situation og baggrund.

Tilsvarende undersøgelse i større skala, vil give indsigt i om det er et gennemgående problem flygtninge i Danmark oplever "at sidde fast i praktik", eller om det er tilfældigt at dem jeg har talt med er stødt på denne udfordring. Dog tyder det på at det er et mere generelt problem i Danmark, da de alle refererer til andre de kender, som oplever tilsvarende. Desuden vil det være interessant at se nærmere på om det at sidde fast i praktik varierer lokalt på landsplan og om det er bestemte grupper af flygtninge der oplever dette problem.

Forskning på "mellem niveauet", vil endvidere kunne bidrage med endnu et vigtigt aspekt. Næmlig oplevelsen af anerkendelse i relationen og mellem flygtning og integrationssystemets udøvende instanser.

LITTERATURLISTE

Atkinson, Robert

1998 *The Life Story Interview*, Sage Publications Inc

Arenas, Julio G.

1997 "Forord" & "Organiseret vold, migration og interkulturel psykologi", in: Arenas, Julio red., *Interkulturel psykologi*, Hans Reitzels Forlag , pp.11-24

Bhatia, Sunil

2001 "Rethinking 'acculturation' in relation to diasporic cultures and postcolonial identities", in: *Human Development*, Vol. 44, Iss. 1, Basel, pp. 1-18.

Berliner, Peter

1997 "Kultur – adskillelse eller dialog", in: Arenas G, Julios red., *Interkulturel psykologi*, Hans Reitzels Forlag, pp. 27-40

Berry, John W.

2005 "Acculturation: Living successfully in two cultures", in: *International Journal of Intercultural Relations*, Vol.29(6), pp. 697-713.

Borchgrevink, Axel

2003 "Silencing language: Of anthropologists and interpreters", in: *Ethnography*, Vol. 4, No. 1 Sage Publications, Ltd., pp. 95-121

Bustos, Enrique

1997 "At være flygtning – et overgreb mod identiteten", in: Arenas, Julio G. *Interkulturel psykologi*, Hans Reitzels Forlag, pp. 41-53

Egidius, Henry

2005 *Psykologisk Leksikon*, Hans Reitzels forlag.

Gunter, Michael

2014 *Out of Nowhere: The Kurds of Syria in Peace and War*, Hurts and Company, London, pp. 1-28

Heidegren, Carl-Göran

2010 *Anerkendelse – kort og godt*, Samfundslitteratur, Frederiksberg

Honneth, Axel

2006 *Kamp om anerkendelse - sociale konflikters moralske grammatik*, Hans Reitzels forlag, København.

Jaques, Miguel

2017 *Integration from the bottom-up. Using recognition to understand the relations between Norwegians and refugees*, UiT Norges arktiske universitet.
<https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/11646/thesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (set: 13.07.2018)

Larsen, Jenny C. Trolddal

2016 "Anerkendelse af asylansøgere i Danmark", in: Goli, Marco og Greve, Bent, red. *Integration – Dynamikker og drivkræfter*, Hans Reitzels Forlag, pp. 47-71.

Lauridsen, Hanna & Simonian, Diana

2013 *Flygtninge familiers oplevelse af anerkendelse under integrationsperioden*, Professionshøjskolen Metropol. <https://www.ucviden.dk/studentportal/da/studentprojects/search.html?search=integration+og+anerkendelse> (set: 13.07.2018)

Olwig, Karen Fog & Pærregaard, Karsten

2007 *Integration – Antropologiske perspektiver*, Museum Tusulanums forlag, København.

Petersen, Margit A. & Puri, Stine

2012 *Billeder på integration*, Systime

Kjørup, Søren

2003 *Forskning og samfund – en grundbog i videnskabsteori*, Gyldendal Undervisning

Regeringen

2015 *Alle skal bidrage – Flygtninge og indvandrere hurtigere i beskæftigelse*, Beskæftigelses ministeriet.

http://www.stm.dk/multimedia/Alle_skal_bidrage_flygtninge_og_indvandrere_hurtigere_i_besk_ftigelse.pdf (set: 07.07.2018)

Risager, Karen

2011 "Tolken i det interkulturelle forskningsinterview" in: *Postkolonial Temaserie*, No. 9, KULT, pp. 87-106.

Santos, Boaventura de Sousa

2007 "Beyond Abyssal Thinking: From Global Lines to Ecologies of Knowledges". In: *Review* Vol. 30, No. 1, Research Foundation of State University, New York.

Schiller, Nana Glick et. al.

1992 "Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration". In: *Towards a Transnational Perspective on Migration: Race, Class, Ethnicity, and Nationalism Reconsidered*, Volume 645, Issue 1, Annals of The New York Academy of Science, pp. 1-24

Schmidt, Garbi

2016 "Indvandringen og de svære begreber". In: *Interkulturel pædagogik*, Nr. 106, 36. årgang, KvaN.

Shapiro, Ditte Krogh

2017 Resumé af: *Familieliv på flugt: Syriske familiers oplevelser af brud og genskabelse af hverdagsliv i Danmark*, Roskilde Universitet.
<https://forskning.ruc.dk/da/publications/familieliv-p%C3%A5-flugt-syriske-familiers-oplevelser-af-brud-og-gensk> (set: 13.07.2018)

Spradley, James P.

1979 "The Ethnographic Interview", in: *Asking Descriptive Questions*, Holt, Rinehart and Winston, New York, pp. 78-91

Uddannelses- og forskningsministeriet

2017a "Vejledende udtalelse om udenlandsk uddannelse"

<https://ufm.dk/uddannelse/anerkendelse-og-dokumentation/faa-vurdering/vejl-udt>
(set: 31-07.2018)

2017b "Vurderingsmetoder og –kriterier" <https://ufm.dk/uddannelse/anerkendelse-og-dokumentation/mere-om-anerkendelse/metoder-og-begreber/vurderingsmetoder-og-kriterier> (set: 31.07.2018)

Udenrigsministeriet

1954 "Flygtningekonventionen", In: Civilstyrelsen.
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=71110> (set: 15.07.2018)

Udlændinge- og integrationsministeriet

2018 "Integrationsydelse", in: Borger.dk, <https://www.borger.dk/arbejde-dagpenge-ferie/Dagpenge-kontanthjaelp-og-sygedagpenge/Kontanthjaelp/Integrationsydelse> (set: 22.07.2018)

2017a *Bekendtgørelse af udlændingeloven, 2. oktober*, Retsinformation.
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=194003>
(set: 19.07.2018)

2017b *Bekendtgørelse af lov om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven), 11. oktober*, Retsinformation,
<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=193999>
(set: 03.07.2018)

2016 "Integrationsprogrammet", uim.dk,
<http://uim.dk/arbejdsomrader/Integration/integrationsprogrammet>
(set: 22.07.2018)

Udlændingestyrelsen

2017 *Tal og Fakta på Udlændinge området 2016*, Udlændingestyrelsen,
<https://nyidanmark.dk/da/Tal-og-statistik/Tal-og-fakta> (set:22/4-2018)

- 2018a "Familiesammenføring til personer med midlertidig beskyttelsesstatus",
<https://www.nyidanmark.dk/da/Ord-og-begreber/US/Familie/Familiesammenf%C3%B8ring-til-personer-med-midlertidig-beskyttelsesstatus> (set: 17.07.2018)
- 2018b "Tal på Udlændingeområdet pr. 28.02.2018". In: *Seneste tal på udlændingeområdet*, <https://nyidanmark.dk/da/Numbers> (set: 22/4-2018)
- Willig, Rasmus et. al.
- 2006 *Fordringen på anerkendelse*, Forlaget Klim, Århus, pp. 1-17